

OPERA SANATÇISI MARIA CALLAS ÖRNEKLEMİ ÜZERİNDEN SES VE DERMATOMİYOZİT HASTALIĞI BAĞLANTISI¹**The Relation Of Voice And Dermatomyositis Disease With The Sample Of Opera Singer Maria Callas****Fatma Berna BİLGİN BAŞARAN ***
Seta KÜRKÇÜOĞLU****ÖZ**

Opera sanatçısı Maria Callas (1923-1977), opera rollerinde Bel Canto formunu dramatik, gerçekçi oyunculuğu ve vokal tekniğiyle birleştirerek, metin ve müziği anlamının ve yorumlamanın önemini vurgulayarak opera sanatında büyük bir devrim yaratmıştır. Sanatçı kariyerini erken noktalamak zorunda kalmıştır. Bu konu hakkında pek çok spekülasyon yapılmasına rağmen, kariyerinin erken sonlanmasının nedenlerinin başında *dermatomyozit* hastalığı yer almaktadır. Bu çalışmada, Maria Callas'ın çocukluğundan gelen anne baskısı, baba özlemi gibi travmalarının neden olduğu psikolojik durumların ilerleyen yaşlarındaki aile, özel hayat ve sanat hayatına olan etkileri, sanat hayatını erken bitirmesine neden olan *dermatomyozit* hastalığı ve hastalığının erken teşhis edilememesinin özel ve sanat hayatı üzerinde yarattığı etkiler, Aristotle Onassis ile birliktelik yaşamaya başladıktan sonra opera sanatçılığına uygun olmayan bir yaşam biçimi benimseyişinin sağlığına olumsuz etkileri ve bu ilişki sırasında sanatına ara verişinin bir vokal atlet olarak performansına etkilerine yer verilmiştir. Ayrıca yine Maria Callas örneklemini üzerinden, ses ve *dermatomyozit* hastalığı ilişkisi ele alınmış, bu hastalık ile ilgili günümüzdeki tedavi yöntemleri incelenmiş ve İtalyan KBB ve Foniatri Uzmanları Prof. Dr. Franco Fussi ve Prof. Dr. Nico Paolo Paolillo tarafından 2010 yılında yapılan bir araştırmanın sonucunda ortaya koydukları hipotezden yola çıkılarak, bu hipotezin bazı verilerine yer verilmiştir. Tüm bilgilerin ışığında *dermatomyozit* hastalığının sese etkileri ve bu hastalığın seyrine olumlu katkı sağlayacak yöntemler uygulanıp uygulanamayacağı araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maria Callas, Ses, Opera, Ses Sağlığı, Dermatomyozit.

ABSTRACT

Opera singer Maria Callas (1923-1977), created a great revolution in the art of opera by combining the Bel Canto form with her dramatic, realistic acting and vocal technique in opera roles, emphasizing the importance of understanding and interpreting text and music. The singer had to end her career early. Although there are many speculations on this subject, dermatomyositis is one of the main reasons for the premature termination of her career. In this study, the effects of psychological conditions caused by traumas such as maternal pressure, longing for father from her childhood, on family, private and art life in her later years, dermatomyositis disease that causes her to end her art life early, and the effects of not being diagnosed early on her private and artistic life, the negative effects on her health of adopting a lifestyle that is not suitable for an opera singer after she started to live with Aristotle Onassis and entered the society life, the effects of taking a break from her art during the relationship on her performance as a vocal athlete are included. In addition, the connection between voice and dermatomyositis was discussed, again through the Maria Callas sample, and today's treatment methods related to this disease were examined and Italian ENT and Phoniatriests Prof. Dr. Franco Fussi and Prof. Dr. Nico Paolo Paolillo, based on the hypothesis they put forward as a result of a study conducted by them in 2010, , some data of this hypothesis are also included. In the view of all information, the effects of dermatomyositis on the voice and whether methods that will contribute positively to the course of this disease can be applied have been investigated.

Keywords: Maria Callas, Voice, Opera, Voice Health, Dermatomyositis.

¹ Bu makale Sanatta Yeterlik tez çalışmasından üretilmiştir.

Araştırma Makalesi/Research Article Geliş Tarihi/Received Date: 15.09.2021 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 04.01.2023
*** Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Öğr. Gör. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Antakya Devlet Konservatuarı, fatmaberna.bilginbasaran@mku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5327-3606

**** Doç., İstanbul Okan Üniversitesi, seta.kurkcuoglu@okan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7936-4496**

EXTENDED ABSTRACT

Maria Callas created a great revolution in the art of opera by combining the *Bel Canto* form with her dramatic, realistic acting and vocal technique in opera roles, emphasizing the importance of understanding and interpreting text and music. In addition to her achievements in the art life, the private life of the famous artist also aroused great repercussions.

Maria Callas, who started her opera career at a very young age during her conservatory life in Athens, grew up in psychologically difficult conditions and started her artistic career with great family pressures, especially the pressure of her mother. During the period she lived in Greece during the Second World War, she had to struggle with the conditions of war on the one hand, and on the other hand continued her art life and education. Emotionally longing for a father, the artist married the well-known Italian businessman Giovanni Battista Meneghini, who was much older than her. She worked at a very intense pace for years under the pressure of her husband, and because she could not find happiness, she sought new love and dreamed of starting a family, had a relationship with the world-famous Greek businessman Aristotle Onassis. She could not find happiness in this relationship either, and when Aristotle Onassis married Jackie Kennedy, she was devastated with a great disappointment. During this relationship, Maria Callas took a break from her career and preferred to appear on stage with only a few concerts. Since the singer had a muscle weakness caused by dermatomyositis, she took much greater risk by taking a break from singing. It is a grueling process for a professional opera singer to regain her former condition. When Maria Callas took a break from performance, it also negatively affected the course of her illness. Taking a break from vocal performance causes negative effects in the field of opera singing, as in many sports fields. This result was also confirmed in interviews with doctors in the field.

The stressful situations she experienced in her private life and career, the diets she applied for the sake of losing weight, and the unhealthy methods affected her immunity negatively. This disease created a possible lung involvement of the singer, and severe adverse effects occurred in her performance due to muscle weakness caused by dermatomyositis.

Maria Callas has been overweight since her childhood. Due to the physical complex created by her being overweight, she suddenly lost weight faster than necessary, especially in 1953-54, and even resorted to unhealthy methods according to some opinions. However, dermatomyositis may be behind the sudden weight loss because it is one of the symptoms of the disease. She was so obsessed with weight that she even did not want to take certain medications given for dermatomyositis, the side effect of which is weight gain.

Maria Callas died alone in her home in Paris in 1977, at the age of 54. Although the cause of death was recorded as a heart attack, no autopsy was performed. Her body was cremated and her ashes were scattered in the Aegean Sea. Until today, the death of the artist has created controversy on many issues. In fact, it was revealed that the source of her problems, which started to manifest itself in the 1950s, was Dermatomyositis, which could not be diagnosed for a long time, till the statement made in 2002 by Italian Internal Medicine Specialist Professor Doctor Mario Giacomazzo, who examined her in 1975, in order to put an end to the unfair comments made on the artist years later. However, there are still experts with different opinions.

This research problem is based on the investigation of the causes of dermatomyositis, which started to develop early in the career of Maria Callas, and the negative conditions created in the singer's voice. Since the body is

directly affected by all internal and external conditions, it is within the scope of the problem whether the psychological tendencies shaped by Maria Callas's life, lifestyle, eating and drinking habits, and the life she lived in difficult conditions since her birth, have effects on her voice and triggering dermatomyositis.

It is of primary importance for an opera performer to use her voice healthily throughout her career and to be able to perform her repertoire at the highest level possible, as far as sound limits allow. Performers in other branches of music, especially opera performers, are in the first place in the category of "Elite Voice Users" in terms of making a living with their voices. The causes of dermatomyositis, which threatens voice health and therefore its use, and revealing these causes will contribute to the field of opera performance with suggestions for voice health in general.

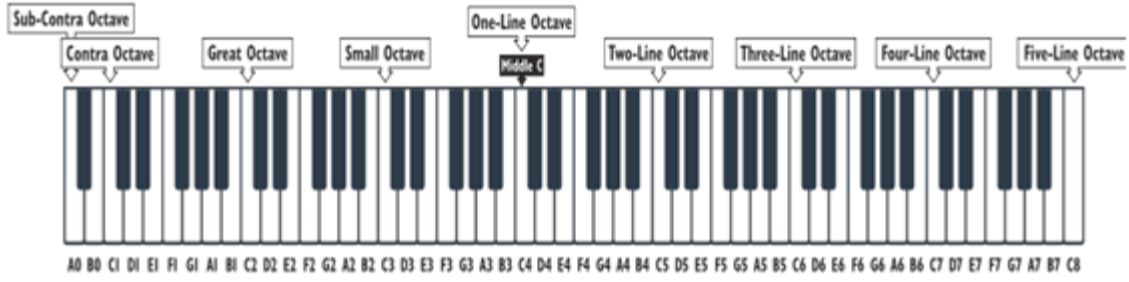
This study is a case study with the qualitative research method on the sample of Maria Callas. In addition, the measurements and spectrographic analyzes of Italian ENT and Phoniatriests Prof. Dr. Franco Fussi and Prof. Dr. Nico Paolo Paolillo with descriptive research are also included. In this study, databases such as *Pubmed*, *Oxford Music Journal*, *Grow Music Online* were consulted as a literature review, besides many English books, Italian and Turkish books and articles were scanned, translated, and structured / semi-structured personal interviews were made with doctors and their views on dermatomyositis and the condition of Maria Callas are included. Maria Callas's life, Dermatomyositis disease that caused her to finish her art life early, and the effects of not being diagnosed early on her private and artistic life, the negative effects on her health of adopting a lifestyle that is not suitable for an opera singer after she started to live with Aristotle Onassis and entered the society life, the effects of taking a break from her art during the relationship on her performance as a vocal athlete are included. In addition, the connection between voice and Dermatomyositis was discussed, again through the Maria Callas sample, and today's treatment methods related to this disease were examined and Italian ENT and Phoniatriests Prof. Dr. Franco Fussi and Prof. Dr. Nico Paolo Paolillo, based on the hypothesis they put forward as a result of a study conducted by them in 2010, , some data of this hypothesis are also included. In the view of all information, it has been investigated whether a method that will contribute positively to the course of dermatomyositis with voice training can be applied.

Bir enstrüman olarak değerlendirildiğinde ses, bedende yer alması bakımından eşsiz olup, eğitimi oldukça spesifik ve hassas bir alandır. Bu alanın en uç basamağının ise opera sanatına yönelik olan Şan eğitimi olduğu söylenebilir. Doğru bir şan eğitimi ile geliştirilen sesin sınırları, profesyonel bir kariyere yönelik olarak bir vokal programı ile çalıştırılmaya devam edilmeli ve mesleki sürdürülebilirlik bakımından bu eğitimin dayandığı egzersiz programları hayat boyu uygulanmalıdır.

İnsan bedeni tüm iç ve dış koşullardan doğrudan etkilenir. Bu bakımdan beslenme alışkanlıklarından kaynaklı tüm kimyasal etkileşimler, genetik yapı ve yanı sıra kas gelişim eğilimleri, hastalıklar, hava ve ortam kaynaklı dış etkenler, kişinin davranışsal tutumları ve psikolojik eğilimleri ses kaslarının işleyişi ile doğrudan ilişkilidir. Bu koşullar çalışmamızın konusu olan ve vokal performans bağlamında opera alanında önemli yere sahip olan Maria Callas'ın da sanat yaşamında etkileyici role sahip olmuştur.

Maria Callas opera alanında devrim yapmış bir sopranodur. Onun zamanına kadar soprano kategorilere ayrılmış; koloratur, lirik, lirik koloratur, lirik spinto, dramatik (soprano türleri) gibi sıfatlarla repertuarları daraltılmıştı. Sahne üzerindeki oyunculuk ikinci plana itilmiş, büyük ve abartılı jestler, statik duruşlarla sınırlandırılmıştı. Söz ve ifade, notaları doğru olarak söylemenin gerisinde kalıyordu. Maria Callas vokal sınıflandırmalara karşı çıktı. Tıpkı bir yüzyıl öncesinde yaşamış soprano gibi, mezzosopranodan - koloratur sopranoya kadar bestelenmiş bütün rolleri seslendirdi. Gelmiş geçmiş hiçbir soprano onun gibi *Macbeth*, *Lucia di Lammermoor*, *Die Entführung aus dem Serail* (Saraydan Kız Kaçırma), *I Vespri Siciliani*, *I Puritani*, *Norma*, *La Traviata*, *Armida* (G. Rossini), *Tosca*, *Rigoletto* ve *La Gioconda*'yı aynı sezon içinde söylemedi, söyleyemedi (1952 sezonu - 11 değişik rol, 56 temsil, üç konser). Bu, günümüze kadar aşılmamış ve eşi benzeri olmamış bir vokal sınırsızlıktır. En tiz notasından en pes notasına kadar bütün tonların aynı yerden ve aynı büyüklükte gelmesi inanılmazdır (Günsoy, 2019).

Maria Callas'ın ses aralığının genişliğinin ve sesinin şiddetinin yanı sıra, karaktere vermiş olduğu farkındalık ve duyguyla oluşturduğu ses rengi, onu diğer sopranolardan ayrıcalıklı kılan özelliklerinden biriydi. Örneğin *Madame Butterfly*'daki soprano karakterinde 15 yaşındaki bir genç kız sesinin rengini vermeyi başarırken; *Medea*, *Tosca*, *Manon Lescaut*, *Lady Macbeth* gibi rollerde ise bambaşka dramatik bir ses rengi ile karşımıza çıkmıştır. Neredeyse üç oktavı kapsayan sesinin aralığı etkileyiciydi. Giuseppe Verdi'nin *I Vespri Siciliani*'sinin *Bolero*'sunda, Fa diyez 3(F#3)'e kadar inerken, Giacomo Rossini'nin *Armida*'sında koloratur Fa (F6)'ya kadar çıkmıştır. Onun sesi, soprano ses kategorilerin hiçbirine karşılık gelmeyen ve 20. yüzyıl boyunca başka hiçbir şarkıcının sesiyle karşılaştırılmayacak niteliklere sahip özellikleri olan bir sestir. Vincenzo Bellini'nin *Norma* ve *La Sonnambula* Operaları ve Gaetano Donizetti'nin *Anna Bolena* Operası, Bel Canto tekniğini 20. yüzyılda yeniden canlandırması ve farklı bir yorum katması bakımından Maria Callas'la yakından ilişkili operalar olmuştur (Fuchs, 2006: 40).

Şekil 1: Notaların piyano üzerinde harflendirilerek gösterilişi

<https://kpopvocalanalysis.net/2014/04/20/the-voice/comment-page-3/>, 04/03/2021

Callas, şimdiye kadar kaydedilmiş en büyük opera sesidir. O, ikonik, taklit edilemez bir tını, üstün bir ses aralığı ve sanat formunda en saygın müzisyenlik ve teknik anlayışıyla korunan bir sanat olgusudur. Callas, opera içindeki en nadide olan 'Assoluta' fach (en yaygın olarak "Soprano Sfogato" olarak bilinir) özelliğini taşır. Bir vokal kategorisinin sınırlarını aşabilen ve yüksek sopranodan en derin kontraltoya kadar kadın enstrümanının tüm boyutlarını keşfedebilen bir sestir (Jonithm, 2015).

Problem Durumu

Bu araştırma problemi ünlü soprano Maria Callas'ın kariyerinin erken döneminde gelişmeye başlayan dermatomiyojit hastalığının, sanatçının sesinde yarattığı olumsuz koşulların nedenlerinin araştırılmasına dayanmaktadır. Beden, tüm iç ve dış koşullardan doğrudan etkilendiğinden, Maria Callas'ın hayatı, yaşam biçimi, yeme içme alışkanlıkları, doğumundan itibaren zor koşullarda yaşadığı hayatının şekillendirdiği psikolojik eğilimlerin, sesine ve dermatomiyojit hastalığının tetiklenmesine etkilerinin de mevcut olup - olmadığı problemin kapsamı içerisindedir.

Amaç

Maria Callas'ın hayatı incelenerek dermatomiyojit hastalığının gelişmesine neden olan koşulların tespiti ve İtalyan KBB ve Foniatri Uzmanları Prof. Dr. Franco Fussi ve Prof. Dr. Nico Paolillo tarafından yapılan ölçümlerle ortaya konulan verilerin ışığında dermatomiyojit hastalığının sese etkileri ve bu hastalığın seyrine olumlu katkı sağlayacak yöntemler uygulanıp uygulanamayacağı araştırılmıştır.

Önem

Bir opera icracısının kariyeri boyunca sesini sağlıklı kullanabilmesi ve ses sınırlarının elverdiği ölçüde repertuarını mümkün olan en üst düzeyde icra edebilmesi birincil önemdedir. Özellikle opera icracıları gibi diğer müzik dallarındaki icracılar da geçimlerini sesleri ile sağlamaları bakımından "Elit Ses Kullanıcıları" kategorisinde birinci sıradadırlar. Ses sağlığını ve dolayısıyla kullanımını da tehdit eden dermatomiyojit hastalığının nedenleri ve bu nedenlerin ortaya konması, genel olarak ses sağlığına yönelik önerilerle opera icra alanına katkı sağlayacaktır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma soprano Maria Callas'ın hayatı ve onun maruz kaldığı dermatomiyozit hastalığı ile sınırlandırılmıştır. İtalyan KBB ve Foniatri Uzmanları Prof. Dr. Franco Fussi ve Prof. Dr. Nico Paolillo'nun ölçümlerine, dermatomiyozit hastalığı'nın sanatçının kariyerinde yarattığı erozyona dair verilerin sunulması bağlamında yer verilmiştir.

Yöntem

Bu çalışma Maria Callas örneklemini üzerinden nitel araştırma yöntemi ile durum çalışmasıdır. Ayrıca İtalyan KBB ve Foniatri Uzmanları Dr. Franco Fussi ve Dr. Nico Paolillo'nun betimsel araştırma ile ortaya koydukları ölçümlere de yer verilmiştir. Bu çalışmada literatür taraması olarak *Pubmed*, *Oxford Music Journal*, *Grow Music Online* gibi veritabanlarına başvurulmuş, birçok İngilizce kitabın yanı sıra, İtalyanca ve Türkçe kitaplar ve makaleler taranmış, çeviriler yapılmış, ayrıca doktorlarla yapılanmış / yarı yapılanmış kişisel görüşmeler yapıp, onların dermatomiyozit hastalığı ve Maria Callas'ın durumu ile ilgili fikirlerine yer verilmiştir.

Maria Callas'ın Hayatının İlk Dönemleri

“Maria Callas 2 Aralık 1923 yılında, anne Evangelia “Litsa” Dimitriadou ve baba George Kalogeropoulos'un kızları olarak “*Flower Hospital*”da dünyaya gelmiş, “Maria Anna Cecilia Sofia Kalogeropoulos” ismiyle vaftiz edilmiştir. Babası Kalogeropoulos soyadını önce “Kalos” daha sonra "Callas" olarak kısaltmış ve kolay söylenebilir hale getirmiştir (Dominis, 2001:35-36). Maria Callas'ın New York doğum sertifikasındaki adı “Sophie Cecilia Kalos”tur” (Jellinek, 1986: 4).

Maria Callas, 1956 yılında “Times Magazin”e çocukluk hayatı ile ilgili şunları aktarmıştır:

Kız kardeşim zayıf, güzel ve arkadaş canlısıydı. Annem her zaman onu tercih etti. Şişman, beceriksiz ve sevilmeyen çirkin ördek yavrusu bendim. Bir çocuğa çirkin ve istenmeyen hissettirmek çok acımasızca bir şeydir. Benden çocukluğumu aldığı için onu asla affetmeyeceğim. Oyun oynamam ve büyümem gereken bütün yıllar boyunca, ben şarkı söylüyor ve para kazanıyordum. Benim onlar için yaptığım çoğunlukla iyi, onların benim için yaptığı şey çoğunlukla kötüydü (“Heuristic,” t.y.).

Maria Callas'ın annesi Evangelia sadece müzik eğitime önem verdiği kızı Maria için Amerika'daki hayatlarını geride bırakarak Yunanistan'a dönmeye ve eşi George Callas'ı gelmek istemediği için bırakmaya karar vermiştir. Böylece önden gönderilen kızkardeşi Jackie'nin ardından Maria Callas ve annesi de sanatçının daha iyi bir eğitim alması için Yunanistan'a dönmüşlerdir (Stassinopoulos, 1980:19).

Maria Callas'ın Eğitimi, Evliliği, Ana Kariyeri ve Kilo Kaybı

Maria henüz 13 yaşındayken, 1937 yılında Ulusal Atina Konservatuarı'nda şan eğitmeni olan Maria Trivella'ya dinletilmesi için bir odüsyon ayarlanır. Trivella, Maria'yı çok beğenir ve onu şan ile Fransızca dersleri için kabul eder. Maria'nın yaşı 16 kabul edilerek, burslu olarak eğitimi üstlenilir (Stassinopoulos 1980: 22-23).

Maria Callas, hocası Maria Trivella'dan çok şey öğrenmiştir. Ardından Elvira de Hidalgo ile çalışmaya başlamıştır. Elvira de Hidalgo'yla ilişkisi ömür boyu sürmüş, hocası yaşadığı sürece kariyerinin ileri yıllarına kadar her zaman kendisine akıl danışmış, zaman zaman onunla şan çalışmalarını da devam etmiştir.

“Callas, 5 yıl boyunca Atina Konservatuvarı'nda, Elvira de Hidalgo ile çalışmıştır. De Hidalgo, Metropolitan, La Scala ve Covent Garden gibi dünyanın en ünlü opera sahnelerinde söylemiş, hayat dolu, İspanyol bir opera sanatçısıydı. İkinci Dünya savaşının patlak vermesiyle birlikte, Yunanistan'da yaşamak zorunda kalıp, Atina Konservatuvarı'nda ders vermeye başlamıştır. Öğretmen - öğrenci olmanın yanı sıra, ayrılmaz arkadaş olmuşlardır” (Stassinopoulos, 1980: 26).

Callas 1939 yılında, 15 yaşında, bir öğrenci prodüksiyonu olan Pietro Mascagni'nin *Cavalleria Rusticana* Operasından Santuzza rolü ile ilk kez sahneye çıkmıştır. 1940 yılında, yine öğrenci prodüksiyonları olan, Giacomo Puccini'nin *Sour Angelica* Operasında, Giuseppe Verdi'nin *Aida* Operasında Aida ve *Un Ballo in Maschera* (Maskeli Balı) Operasında Amelia rollerini söylemiştir. De Hidalgo'nun harika eğitimiyle Maria sesini ve vokal tekniğini geliştirmiştir. Kısa bir süre sonra De Hidalgo'nun Atina Odeon Operası'nın sanat danışmanı olmasının vermiş olduğu avantajla, Maria Atina Operası'nda Suppe'nin "*Boccaccio*" Operetinde, profesyonel olarak ilk rolünü almıştır. 1942 yılında, Atina Operası'nda Tosca rolünü söyleyecek olan soprano hastalanınca yerini o zaman sadece 17 yaşında olan Maria Callas almıştır. En güzel Tosca'yı söyleyerek, seyirci ve kritiklerde büyük sansasyon yaratmıştır. Maria Kalogeropoulou, artık aylık 3.000 drahmi ile Atina Operası'nın baş sopranolarından biri haline gelmiştir (Stancioff, 1987: 16-17-18).

Callas, Eylül 1945'te Amerika'ya vardığında 22 yaşındaydı. Yunanistan'da 4 yıl süren işgal ve sivil savaştan sonra, New York onun için lüks içinde, sanki başka bir dünya olmuştur. Kimse onun başarılarını, dünyaca ünlü bir diva ile olan çalışmalarını, Atina Operasındaki kadrosunu, *Fidelio*, *Tosca* ve *Tiefland*'deki söylediği başrollerini önemsememiştir. Callas bir tanıdık vasıtasıyla, avukat kökenli, ömür boyu opera aşığı bir menajer olan E.Richard Bagarozzy'e bir odüsyon yapmıştır. Bagarozzy onu beğenmiş ve normalin dışında bir ses aralığına sahip, tizlerde biraz sıkışık, alt registerde biraz sert, iki register arasında fark edilir düzeyde kırılmaların olduğu ancak alışılmışın dışında etkileyici bir enstrüman olarak bulmuş ve bu sorunları düzeltmek için bir mezzo-soprano olan eşi Louise Caselotti ile çalışmalar yapılması gerektiğini söylemiştir (Jellinek, 1960: 29-30). Amerika'da çalışmalarını sürdürürken sanatçı istediği teklifleri alamamış, İtalya'da sahne alma teklifi gelince kabul etmiştir. İtalya'da "*La Gioconda*" ile sahneye ilk kez çıkışı, başarıyla sonuçlanmıştır.

Callas, 1947 yılında İtalya'ya vardığında, Giovanni Battista Meneghini adında bir iş insanı ile tanıştırılmıştı. Meneghini o zamanlar ellili yaşlarında, Verona'nın elit kesiminden, operaya düşkün biriydi. Meneghini, Maria'nın gençliği, mizacı ve kendine has oluşundan etkilenmişti. Callas için “ilk görüşte aşk” olmasa da Meneghini'yi özgüvenli, kibar, kendisine hayran olarak görüyordu ve bu durumdan çok memnundu. Günleri artık hiç alışık olmadığı neşe ve kolaylıkla geçiyordu. Callas, ileriki zamanlarda Meneghini ile tanıştıkları anı şöyle anlatmıştır: “Onunla tanıştıktan 5 dakika sonra onun ‘O’ olduğunu biliyordum” (Jellinek, 1960: 40- 41).

G. Battista Meneghini, menajer olarak da Maria Callas'ın hayatında çok büyük bir öneme sahipti. Bunu kendi sözleriyle şu şekilde açıklamıştır:

Tarihe geçecek bir konu var, ben Maria ile karşılaştığımda, yedi yıldır şarkı söylemesine rağmen kimse onu tanımıyordu. Yanımda çok kısa bir sürede dünyanın bir numarası oldu. Beni terk ettiğinde de kariyeri çöküşe

geçti. İşte asıl gerçekler bunlardır. Daha açık olalım, Maria kendi sesiyle ve kapasitesiyle söylüyordu. Sanatı olağanüstü ve benzersizdi. Ama opera dünyasını tanıyanlar menajerin önemini bilirler. Maria herkese: ‘Gözlerim kapalı güvendiğim bir eşim var, o beni istediği gibi kullanabilir,’ diyordu (Allegrı, 2018: 262).

Bu arada hem orkestra şefi Tulio Serafin ile çalışmaya devam etmesi, hem de Meneghini'nin büyük desteği ile Maria Callas'ın kariyeri hızla yükselişe geçmiştir. Maria Callas 21 Nisan 1949 yılında, Verona'da Giovanni Battista Meneghini ile evlenmiştir. Kariyeri ise aynı günün akşamı Buones Aires - Teatro Colon'da söylemek için yolculuğa çıkacak kadar yoğun bir hal almıştır (Stassinopoulos, 1980: 65).

Callas'ın kariyerinin dönüm noktası, 1948/49 sezonu boyunca Venedik'teki Le Fenice Operası'nda Wagner'in *Die Walküre* Operası'ndan "Brünhilde" rolüyle çıkarken, Serafin'in kendisine, Margherita Carosio'nun yerini alarak Bellini'nin *I Puritani* Operası'ndan "Elvira" rolünü seslendirmesini teklif etmesiyle olmuştur. Callas önce sesinin çok ağır olduğunu ve partiyi bilmediğini düşünerek bu teklifi reddetse de daha sonra Serafin'e güvenir ve kabul etmiştir. Çarşamba ve Cuma günleri, Brünhilde'nin güçlü, dramatik konuşmalarının olduğu *Die Walküre* performansları arasında, bütün zamanını Elvira'nın trilleri, hızlı bölümleri ve agilitelere harcarken, zor bir rol olan Elvira'yı (repertuvarındaki en rağbet gören koloratur rollerinden biri) öğrenmek için 1 haftası vardır. Brünhilde'nin son performansı, *I Puritani*'nin kostüm provasının olduğu aynı günde gerçekleşmiştir. Maria, en yüksek opera partilerinden birini ardından birkaç saat sonra, operanın en zorlu dramatik rollerinden birini seslendirmiştir (Stassinopoulos 1980: 63). İki gün sonra, 19 Ocak 1949'da 25 yaşında olan Callas, "Elvira" zaferini kazanmıştır.

Venedikli eleştirmen Mario Nordi şöyle yazmıştır:

Birkaç gün önce, birkaç kişi muhteşem Brünhilde, Isolde ve Turandot'un isminin Elvira rolünde anons edilmesine şaşırđı. Geçen gece herkes onu duydu ve en şüpheli olanlar bile Maria Callas'ın bir mucizeyi başardığını kabul etmek zorunda kaldı. Onun Elvira'sının sıcaklığı ve etkileyiciliği, diğer kırılğan, şeffaf soğukluktaki Elvira'larda bulunamaz (Fuchs, 2006: 44).

Callas'ın 1953 ile 1954 yılları arasında otuz yaşındayken ani ve dramatik kilo kaybı, Callas efsanesinin ayrılmaz bir parçası haline gelir. Uzun ve kilolu kız, şık ve genç bir kadın haline gelmiştir. Hayatı boyunca ilk defa kıyafet beğenisi ortaya çıkmış ve bu onu dünyanın en güzel giyinen kadınlarından biri olur. Yeni görünüşü, onun sahne karakterlerinde daha başarılı olmasına yol açar. Aşırı kilolarından kurtulması ile birlikte, görünümüyle alakalı olan aşağılık kompleksinden de kurtulmuştur (Stancioff, 1987: 44).

Callas'ın söylediği tek bir operanın adını bile koyamayan birçok insan, onun kendisini obez prima donnadan ince bir moda ikonu haline dönüştürdüğünün farkına varmıştır. On sekiz ay boyunca katı bir salata ve çiğ et diyeti yapmış ve sonuç olarak 36 kilodan fazla vermiştir. Mükemmel bir aktris olan Callas, örneğin *La Traviata* Operasından "Violetta" veya *Madama Butterfly*'daki "Cio-Cio-San" gibi kırılğan kahramanları canlandırırken daha inandırıcı olmak için, fazla kilolarından kurtulması gerektiğine karar vermiştir. Edward Downes ile 1967'de yapılan bir röportajda, şu yorumu yapmıştır: "...Oyun oynamaktan bıkmıştım – örneğin – güzel bir genç kadını oynuyordum ve ben ağır, hareket etmekte zorlanan bir kadındım" (Gage, 2001: 65).

Pek çok eleştirmence, Callas'ın vibratosunun kilo vermesinden dolayı değiştiği söylenmiştir. Ancak, hikaye bundan daha karmaşıktır. Callas'ın vibratosu hakkındaki eleştiriler 1941'de Boccaccio'daki ilk çıkışına kadar uzanır. Bu sorun daha yeni ortaya çıktığı aşamada Callas, “vokal bocalama: tonda belirgin bir dalgalanma, perdenin bir varyasyonu, bir dalgalanma” nedeni ile eleştirilmiştir. John Ardoin'in gözlemi ise şu şekildedir: "üst tonları şişman günlerindeki gibi istikrarsız olabileceği gibi, daha da zayıf olduğu zaman kaya gibi sağlam olabilir" (Eidsheim, 2017: 4).

Callas adının efsanesi büyüdükçe korkuları ve güvensizlikleri de büyümüştür. Mükemmeliyetçiliği daha fazla endişeye yol açmıştır. Hiçbir performansın artık yeterince iyi olmadığını düşünmüştür (ancak kafasında herhangi bir performansın kendi titiz standartlarıyla uyuşup uyuşmadığı şüpheli bir hal almıştır). Her korku, endişe, güvensizlik ve özel hayatındaki çalkantı, sesi üzerinde duyulabilir bir etki yaratmaya başlamıştır (Christiansen, 1986: 309). Walter Legge sanatçının psikolojisinden kaynaklanan vokal zorluğu, ‘insanüstü aşağılık kompleksi’ ve ‘kendini geliştirmeye yönelik saplantılı arayışı’ olarak betimlemiştir. Bu durumun annesinin sevgisini kazanmak için acıklı çocukluk çabalarıyla başlamış olabileceğini belirtmiştir. Callas bir defasında "Yalnızca mutlu bir kuş şarkı söyleyebilir" ve başka bir defasında "Hasta olan benim sesim değil, sınırlarım" demiştir (Stassinopoulos 1980: 188).

Maria Callas'ın Aristotle Onassis ile İlişkisi, Yaşadığı Sağlık ve Ses Sorunları

Maria Callas eşi Meneghini'den ayrılarak, dünyanın en zengin iş adamlarından Aristotle Onassis ile bir ilişki yaşamaya başlamıştır. Callas, Onassis ile daha fazla zaman geçirdikçe, sahne performansları önemli ölçüde azalmıştır, 1962'de tamamen durmuş ve sadece ara sıra yapılan, seyircinin hala Callas'ın performansını görebildiği yardım konserleri veya resitaleri olmuştur (Fuchs, 2006: 55).

Callas bir keresinde bir İngiliz gazeteciye “Ben tutkulu bir sanatçı ve tutkulu bir insanım” demiştir. “Öz disipline ve öz kontrole inanıyorum. Kendinle uyum içinde yaşamak istiyorsan, çalışmak zorundasın. Çok çalışmak. Descartes'in bu sözüne katılmıyorum: “Düşünüyorum öyleyse varım”, benim sloganım: “Çalışıyorum, öyleyse varım” (Gage 2001: 38). Sadece birkaç yıl sonra, Callas'ın hayata bakışı ve hırsları büyük ölçüde değişmiştir.

1960 yılındaki bir röportajında Maria Callas duygularını şu şekilde ifade etmiştir:

Medea için L'Opéra'ya evet demedim, La Scala'ya, Covent Garden'a evet demedim. Artık şarkı söylemek gibi bir arzum yok. Keşke yaşayabilsem, herhangi bir kadın gibi yaşayabilsem... bir bebek sahibi olabilsem. Otuz altı yaşındayım, hayatımda kimse yok ve bir varlığa (bebeğe) bir günü verme yeteneğine sahip olup olmadığımı bile bilmiyorum (yani doğurmak) (Stassinopoulos 1980: 182).

Callas, bir çocuk sahibi olmak ve Meneghini'den ayrıldıktan sonra onunla evleneceğine kesinlikle inandığı Onassis'e düşkün bir eş olmak için kariyerinden, şarkı söylemesinden, her şeyden vazgeçmeye hazırды. Yönetmen Franco Zeffirelli'ye “İki ustaya hizmet edemezsiniz” dedi. “Tek istediği Onassis'le birlikte olmak, onun karısı, kadını, metresi olmaktı. Onassis kendisini bir tür vitrin olarak şarkı söylemeye devam etmesi için zorlamamış olsaydı, muhtemelen tamamen duracaktı” (Stassinopoulos 1980: 182).

Her opera sanatçısı bunu çok iyi bilir ki, bir sanatçı için özgüven ve hayatında yer alan kişilerin ona verdiği güven, sanatçının sanatını yapabilmesi açısından, hayati önem taşır. Callas, Onassis ile olan ilişkisi boyunca çok büyük acılar ve hayal kırıklıkları yaşamış ve yaşama sevincini kaybetmiştir. Allegri'nin, kitabında bunu destekleyici olarak kullandığı cümlelerden biri de şöyledir: “Onassis, acı bir uyanışın takip ettiği Maria Callas'ı psikolojik açıdan yıkan ve büyük artistik kariyerini sonlandıran bir rüyaydı” (Allegri 2018: 22).

1958 Callas'ın sesinde ilk büyük problemin yaşandığı yıldır. Callas, özel ve sosyal hayatında, ard arda yaşamış olduğu şeylerin, duygusal durumunun sesine olan etkisini vurgulamıştı. Her şarkıcıda olabileceği gibi, efsanesi yayılmış ve korkuları bununla birlikte büyümüşü, özellikle Callas için durum böyleydi. Her temsil korku ve endişesi, Callas'ın sesinde anlık ve fark edilebilir etkiler yaratmıştı. (...) Şüphesiz, 1960'ın başlarında, Callas'ın sinirleri yıpranmıştı, kan basıncı endişe edecek kadar düşüktü ve şarkı söylemeyi çok acılı bir hale getiren bir sinüs problemi vardı. Şarkı söylemek istemiyor ama şarkı söyleyebildiğini bilmek istiyordu. Ancak müzik odasına gidip, piyanosunun başına oturarak herhangi bir şey söylemek istediğinde, boğazından başlayarak kafasına kadar giden bir ağrı onu durduruyordu (Stassinopoulos, 1980:188).

Callas'ın hızlı vokal düşüşü için ileri sürülen bir diğer neden olan ciddi sinüs enfeksiyonları, 1950'lerin sonlarında onu rahatsız etmeye başlamıştı. Son derece ağrılı sinüziti, özellikle 1959'dan sonra en üst registerindeki üretimin istikrarsızlığını ve sertliğini artırdı ve sesini zorlamasına neden oldu. Sonuç olarak, 1961 yılında karın

kaslarına zarar verdi. O yıl La Scala'da Medea'nın üç performansını seslendirdi, ancak şiddetli bir sinüzit vakası nedeniyle o kadar acı çekiyordu ki, final performansını söylemesi için 14 ve 20 Aralık'taki son iki performans arasında ameliyat olması gerekiyordu. 1962 yılında, 29 Mayıs ve 3 Haziran'da Medea'nın iki performansı için *La Scala*'ya döndü. Provalar sırasında sinüs sorunu geri döndü, bu da yüksek veya uzun notalarda şarkı söylemeyi dayanılmaz derecede acı verici hale getirdi. Açılış gecesinde, ilk cümlesini söylemek için sahneye çıktığında "Io? Medea!" (Ben? Medea!), sesi çatladı. Performansın geri kalanı, Stassinopoulos'un (1980: 212) tanımladığı gibi, "insanüstü bir çaba" idi. Ertesi gün gazeteler olumsuz eleştirilerle doldu ve birçoğu "Yüzyılın sesi paramparça oldu" yazdı. Fransız eleştirmen Pierre-Jean, "İzlemek dayanılmaz derecede üzücüydü" diye yazdı. Rémy: "Sesi pes etmek üzereydi, bir şekilde rolde mücadele etti" (Gage, 2001: 232). Callas, La Scala'da son kez sahne aldı. Ertesi yıl anladı ki sesini "yeniden eğitmek" için ciddi bir çalışma gerekiyordu. 1962'den 1963'e kadar kendi deyimleriyle "başlangıçtan itibaren bir öğrenci gibi" çalışmaya başladı (Ardoin 1995: 169).

Maria Callas'ın bu durumunu, Doç. Dr. İlder Denizoglu şu şekilde yorumlamıştır: "Sahne performansının sanatsal kısmının yanı sıra tabii ki bir de sportif icra kısmı vardır. Siz ne kadar yetenekli, inanılmaz üst düzey bir virtüöz olursanız olun, ikinci üçüncü şarkıdan sonra sportif beceri ve kondisyona ihtiyacınız olur. O yüzden çalışmalara ara vermek ciddi bir sorundur ve kesinlikle vokal bir sporcunun böyle uzun bir ara verme şansı yoktur. O uzun arayı verdikten sonra da aranın 10 katı sürede ancak eski performansa dönülebilir" (İ. Denizoglu, kişisel görüşme, 16 Mart 2022).

Elbette ki öncelikle performans bakımından ara vermek bir opera sanatçısı için oldukça riskli bir harekettir ve büyük bir hatadır. Maria Callas'ın performansına zarar veren davranışlar, hem tercih ettiği kendisine fayda sağlamayan yaşam biçiminden, hem psikolojik dengesini sarsan Onassis ile olan ilişkisinden hem performanslarına verdiği aradan hem de o dönemde henüz etkileri tam olarak anlayamamış otoimmün kaynaklı romatizmal bir hastalık olan dermatomiyozi'ten de kaynaklanmaktadır diye yorumlanabilir. Bunların bütünüün sanatçının istikrarlı performansına zarar verdiği düşünülebilir. Aynı zamanda diğer dönemdaşlarına kıyasla çok yoğun bir icra programı olan Maria Callas'ın sahnelere ara vermesi ile vokal performansının çok daha gerilediği gözlemlenmektedir. Alanın uzmanlarından alınan görüşlerin de desteği ile dermatomiyozi hastalığı ile mücadele eden Callas'ın tüm yaşadıkları, hastalığının da seyrini şiddetlendirdiği, bu durum ve kullandığı diğer tüm ilaçların, belli oranda sesini de kaybetmesine neden olduğu söylenebilir.

2 Aralık 1976'da, yalnızca yardımcıları Bruna ve Ferruccio tarafından kutlanan, 53. doğum gününden 9 ay sonra, yardımcısı Bruna, odasına servis için geldiğinde, Callas'ı yerde bulmuştur. Callas, iyi hissetmediğini söylemiştir. Doktoru çağırılır fakat geç kalınmış, Callas vefat etmiştir. Yakın arkadaşı Vasso, durumdan habersiz ziyarete geldiğinde, yıkılmıştır fakat Callas'ın ağır dozda almış olduğu uyku ilaçları ve amfetaminden doktora bahsetmemiştir. Doktor tarafından, Callas'ın kalp krizi nedeni ile vefat ettiği rapor edilmiştir (Edwards, 2021: 320).

Maria Callas'ın ölüm nedeni kalp krizi olarak kayıtlara geçmiş olsa da otopsi yapılmamış, cesedi yakılarak, külleri Ege Denizi'ne savrulmuştur. Günümüze kadar sanatçının ölümü birçok konuda tartışma yaratmıştır. Maria Callas'ın sebebi bulunamayan hastalığı 1950'lerde kendini göstermeye başlamış, uzun süre tam olarak teşhisi konulamayan dermatomiyozi hastalığı nedeniyle Maria Callas, 1970'lerde şarkı söyleme yeteneğini büyük oranda kaybetmiştir. 1975 yılında onu muayene edip, hastalığını teşhis eden İtalyan Dahiliye Uzmanı Mario Giacobozzo tarafından 2002 yılında Maria Callas'ın dermatomiyozi hastalığı açıklanmış olsa da, bu hastalığın sanatçının

kariyerine olan etki boyutu daha önce derinlemesine incelenmemiş, hastalığın ses sağlığına yönelik etkileri tam olarak araştırılmamıştır (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

Dermatomiyozit Hastalığı

Dermatomiyozit, vücudun bağışıklık sisteminin kendi cildine ve kaslarına saldırması sonucu oluşan, milyonda sadece 5-10 kişide görülen, nadir bir otoimmün hastalıktır. Bu durum, kasların iltihaplanmasına ve ciltte kızarıklık oluşmasına neden olur. Dermatomiyozitin en kolay tanımlanabilir semptomu, tipik olarak yüz, göz kapakları, göğüs, sırt ve eklemlerde bulunan kırmızı veya mor bir döküntüdür, self-reaktif antikorların neden olduğu kas iltihabı nedeniyle kas güçsüzlüğü de ortaya çıkabilir. Kas zayıflığı öncelikle proksimal² kaslarda, kalça, uyluk, omuz, üst kol ve boyun gibi vücuda en yakın kaslarda meydana gelir. Boğazdakiler de dahil olmak üzere yutmayı ve konuşmayı zorlaştıran diğer kaslar da etkilenebilir. Şu anda dermatomiyozitin tedavisi yoktur, ancak genellikle bağışıklık baskılayıcı ilaçlar ve döküntüleri tedavi etmek için kullanılan ilaçları içeren çeşitli tedavi seçenekleri vardır (Myositis Support & Understanding, 2014).

Dermatomiyozit(DM), cilt değişikliklerine ve kas güçsüzlüğüne neden olan bağışıklık sisteminin başlattığı iltihabi bir kas hastalığıdır. Dermatomiyozit, ciltteki kan damarlarını (dermato) ve kas (miyozit) yapısını etkileyen kronik inflamatuvar bir hastalıktır. Dermatomiyozit, her yaşı etkileyebilen fakat yetişkinlerde 40-60 yaş arasında ve çocuklarda ise 5-15 yaş aralığında sıklığını artırmaktadır. Dermatomiyozit, en sık cilt ve kasları etkilemesi yanında aynı zamanda eklemleri, yemek borusunu, akciğerleri ve kalbi de etkilemektedir. Vücudun farklı sistemlerini etkileyen dermatomiyozitin temelinde bağışıklık sisteminin rol oynadığı bilinmesine rağmen nedenleri belli değildir. Çevresel ve genetik faktörlerin etkileşimi ile ortaya çıktığı düşünülmektedir (İncel, t. y.).

Hastaların %40'ında cilt değişiklikleri hastalığın başlangıç belirtisi olarak görülür. Cilt belirtileri, göz kapaklarında ödem, mor veya koyu kırmızı görünümlü renk değişimi (*heliotrop döküntü*) ve yanak ya da burunda oluşan kelebek şeklinde deri döküntüsü şeklinde görülür. Elin üst kısmında, parmakların kat yerlerinde (eklem yerleri), dirseklerde ve diz kapaklarında kabarık ve soyulabilen kızartılar (*Gotttron papülleri*) görülebilir. (...) Bu kızarıklıklar genellikle kaşıntılıdır ve hastaları uykusundan uyandırabilir. Saçlı deride kaşıntı ve pullanma gelişerek önemli ölçüde saç dökülmesine neden olabilir. (...) Hastalarda ayrıca düşük ateş, genel bir halsizlik, birçok eklemdede ağrı ve kilo kaybı görülebilir. Solumun kaslarının tutulması üzerine nefes darlığı gelişebilir. Uzuvlarda oluşan kan dolaşımı problemi nedeniyle el ve ayak parmaklarında renk değişimi, uyuşma ve ağrı meydana gelir (Raynaud fenomeni). Eklemlerde kireçlenmeler (kalsiyum birikmesi) görülebilir. Bu kireçlenmeler genelde belirti vermeselerde ciddi durumlarda hastaların eklemlerde fonksiyon kaybına neden olabilir. Nadir durumlarda kalp kasının tutulması üzerine kalp atımlarında düzensizlik (aritmi) yaşanabilir (İncel, t. y.).

Yapılan kişisel görüşmede Romatolog Uzman Dr. Gezmiş Kimyon hastalığın semptomlarına dair şunları eklemiştir:

“Ellerde şişlik, ağrı ve bir de güçsüzlük çok olur. Kaslarda güçsüzlük de çok büyük bir semptom. Proksimal kaslar dediğimiz, omuz boyun ve kalça kaslarında güçsüzlük ve sonunda kaslarda yıkım (atrofi) gelişebilmektedir. Tipik döküntü bölgeleri vardır. Mesela boyun bölgesinde, “V belirtisi” dediğimiz morumsu döküntüler, bir de sırt bölgesinde şal belirtisi dediğimiz, özellikle güneşten saklayamadığımız bu açık olan bölgelerde döküntüler

² Proksimal: Vücudun merkezine en yakın olan.

görüldür. Bunların dışında, ellerde ve parmaklarda, dirseklerde olabilir. Ellerde egzama şeklinde görülebilir. Buna “Makinist eli” de denir. Hafif beyaz egzamaya benzeyen döküntüler şeklinde olabilir ellerde. Gözlerde ise Rakun Gözü dediğimiz göz kapakları ve gözaltlarını kapsayan bir şekilde yuvarlak morumsu halde görülebilir. Bu belirtiler her hastada aynı şekilde olacak diye bir şey yoktur. Bazen çok hafif, çok silik, bazen de çok belirgin olabilirler. Her hastada görülmez. Hatta her hastada aynı zaman dilimi içerisinde de görülmez” (G. Kimyon, kişisel görüşme, 23 Kasım 2021).

Kaslarda gerçekleşen zayıflığa bağlı olarak oturuş yerden ayağa kalkmak, merdiven çıkmak, kolları omuz seviyesinden yukarıya kaldırmak veya giyinmek gibi günlük aktiviteleri yapmak güçleşir. Boyun, fareks (yutak) ve yemek borusunda bulunan çizgili kasların tutulması sonucunda kişilerde yutma güçlüğü (disfaji) ve konuşma bozuklukları (disfoni) gelişir. Bu belirtiler hastalığın ciddi boyutlara geldiğini göstermektedir (İncel, t. y.).

Dermatomiyozi Hastalığının Tedavisine Yönelik Protokol

Romatolog Doktor Gezmiş Kimyon dermatomiyozi hastalığının ilaç tedavileri ve yan etkileri ile ilgili şöyle belirtmiştir:

“Prednol, Dertakortil ve prednizon (steroid) gibi kortikosteroidler (kas dokusundaki inflamasyonu azaltır ve kas liflerinin daha fazla hasar almasını önler), kortizonlardır. Bu kortizonlar erken evrede ya da hastalığın alevlenme döneminde, hastalığı bastırabilmek için verilir. Prednizon ve kortizonlar çok iyi ilaçlardır, döküntüleri hızlıca toparlama özelliğine sahiptirler. Fakat bu ilaçlar uzun süreli kullanıldığında, bu ilaçlara bağlı yan etkiler gelişir. Kortizon mesela, cildi inceltir, kemik erimesi yapar, enfeksiyonlara yatkınlık yaratabilir, kilo aldırabilir. Geçici olarak kullanıldığında bir sıkıntı olmaz fakat uzun süreli ve yüksek dozda verilirse bu problemler başlar. Callas’a muhtemelen bunu kesebilmek için bu immünesupresanları vermişlerdir” (G. Kimyon, kişisel görüşme, 23 Kasım 2021).

İmmünesupresif ilaçlar ve Hastalık Modifiye Edici Antiromatizmal İlaçlar (DMARD’lar) gibi steroid tutucu ajanlar, DM semptomlarını iyileştirirken aynı zamanda steroid ihtiyacını sıklıkla azalttıkları veya ortadan kaldırdıkları için ek bir faydaya sahiptir. Ancak, bu ilaçların da yan etkileri mevcuttur. Tedavisi zor vakalarda da siklosporin (Neoral, Sandimmune) kullanılabilir. Metotreksat (Rheumatrex) yaygın olarak kullanılır ve hap şeklinde ve enjekte edilebilir olarak bulunur (“Heuristic,” t.y.).

Antimalaryal ilaçlar ciltteki döküntüleri, yanma hissini, ödemi, kaşıntı ve kızarıklığı azaltabilir (İncel, t. y.). Maria Callas kuvvetle muhtemel derisinde oluşan dermatomiyozi kaynaklı lezyonlar, deri döküntüleri, kaşıntılar ve kas ağrıları nedeni ile uykusuzluk problemleri yaşadığından, son yıllarında ne yazık ki yoğun miktarda uyku ilaçları almak zorunda kalmıştır.

Callas, Paris’teki son yıllarını son derece bağımlılık yapan özellikleriyle tanınan bir yatıştırıcı olan ve Fransa’da yasaklanmış, Yunanistan’da yasaklanmamış olan Mandrax adında bir ilaç olarak geçirmiştir. (Yunanistan’da yaşayan) Callas’ın kızkardeşi Jackie, ilaç teminini Yunanistan’dan yapmış ve ilaçları Callas’a göndermiştir (Wijdicks & Dacy, 2021).

Romatolog Doktor Gezmiş Kimyon, Maria Callas’ın kullanmış olduğu “Mandrax” isimli ilaç ile ilgili şöyle bir açıklama yapar:

“Kullanmış olduğu Mandrax, sakinleştirici ve hipnotik bir ilaç. Yine psikiyatrik bir ilaç, anksiyetesi azalsın ve uyuyabilsin diye verilmiş olabilir. Dermatomiyozit tedavisinde verilen bir ilaç değil de, diğer sorunları için verilmiş olan destekleyici bir ilaç. Difenhidramin, antihistaminiktir. Bu ilacı da muhtemelen, vücudundaki dermatomiyozitten kaynaklanan kaşıntı ve döküntüler için kullanmış olabilir” (G. Kimyon, kişisel görüşme, 23 Kasım 2021).

Günümüzde dermatomiyozit hastalığının tedavisinin öncelikli amaçları, deri ve kas iltihabını ortadan kaldırmak veya azaltmak, kas performansını eski haline getirmek ve hastanın yaşam kalitesini iyileştirmektir. Prednol, Dertakortil ve prednizon (steroid) gibi kortikosteroidler, kortizonlardır. Bu kortizonlar erken evrede ya da hastalığın alevlenme döneminde, hastalığı bastırabilmek için verilir. İmmünosupresif ilaçlar, azatiyoprin (Imuran), mikofenolat mofetil (Cellcept) ve Takrolimus (Prograf), “Rituksimab” diye bir etken maddesi olan “Manthera”dır. Sitotoksik ilaçlar, belirli kanser türlerini tedavi etmek için orijinal olarak geliştirilmiş ve halen kullanılmakta olan bir bağışıklık bastırıcılar sınıfıdır. Acthar jel, dermatomiyozite neden olan bağışıklık aşırı aktivitesini azaltabilir (Heuristic, t.y.).

Hastaların yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik destekleyici tedaviler de önerilebilir. Uzman bir diyetisyen, hastalara hem sağlıklı hem de yeme açısından daha kolay gıdalardan oluşan bir diyet verebilir. Omega-3 ve D vitamini yönünden zengin gıdalar diyete özellikle eklenir. İlaç tedavisi ile belirtileri azalan hastalara fizik tedavi verilerek kasların güçlendirilmesi ve kas liflerinde daha fazla kayıp yaşanmaması hedeflenir. Uzman bir fizyoterapist, hastanın belirtilerine ve fiziksel özelliklerine göre egzersiz planı düzenlemektedir. Akciğer tutulumu yaşayan hastalara ise solunum rehabilitasyonu uygulanır. Özellikle hastalığın ilerlediği dönemlerde yutak ve yemek borusunda bulunan çizgili kasların etkilenmesi ile hastalar yutma ve konuşma güçlüğü çekebilirler. Konuşma terapisi ile kas işlevselliği artırılarak boğulma ve aspirasyon (kontROLSÜZ yutma) riski azaltılmaya çalışılır (İncel, t. y.).

HMKÜ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu Öğretim Üyesi Dr. Nihan Katayıfçı, verilen egzersiz programlarını şu şekilde aktarmaktadır: “Hastaya, hastanın kalp ve solunum hızını arttırıcı yürüyüş, bisiklet, yüzme gibi aktiviteler önerebiliriz. Bunlar akciğer ventilasyonu³nu arttıran aktivitelerdir. Bireysel olarak zayıflayan her kas grubu için egzersizler veriyoruz. Bunlar dumbeller, kum torbaları, elastik bantlar gibi aletlerle desteklenir. Hastanın solunumu için de diyafram egzersizleri verilir. Aerobik eğitimi ve gevşeme egzersizleri, özellikle solunumu destekleyici kasları rahatlatmak ve öne doğru eğilim postürünü engellemek için uygulanır” (N. Katayıfçı, kişisel görüşme, 14 Ocak 2022).

Hastalığın akciğerlerdeki tutulumuna bağlı olarak, tedavi gören kişilerin solunum rehabilitasyonu da almaları yerinde görülmektedir. Bu konuda, Romatolog Dr. Gezmiş Kimyon, dermatomiyozit hastalığında solunum rehabilitasyonu ile ilgili şunları belirtmiştir:

“Günümüzde bu alanda solunum rehabilitasyonu ya da konuşma terapisi yapılıyor fakat bunlar da yine çok az bilinen yöntemler. Burada neyi tedavi ettiğiniz çok önemli. Mesela ses tellerinde ödemse ayrı, o kasları güçlendirmek gerekiyorsa ayrı. Mesela kas güçsüzlüğüne karşı seste bir problem varsa, solunum rehabilitasyonu işe yarayabilir. Böyle bir durumda mesela, fizik tedaviden, solunum rehabilitasyonu konusunda uzman olan kişilerden destek alınabilir, alınmalı da zaten. Bu çok spesifik bir branştır. Hastanın nasıl doğru nefes alıp vereceği,

³ Ventilasyon: Havanın akciğerin içine ve dışına yaptığı harekettir.

ne zaman konuşacağı, ne zaman ses volümünü arttırıp azaltacağı konusunda hastaya rehabilitasyon uygulanır. Bu solunum rehabilitasyonu primer olarak hastalığı çözmeyecektir ama destek amaçlı, solunum kaslarını güçlendirip, dolayısıyla ilaç ihtiyacını daha da azaltabilmek ve ilaçların yan etkilerini en aza indirmek ve iyileşmenin daha hızlı sürede sağlanabilmesi için, solunum rehabilitasyonunun uygulanmasında fayda vardır” (G. Kimyon, kişisel görüşme, 23 Kasım 2021).

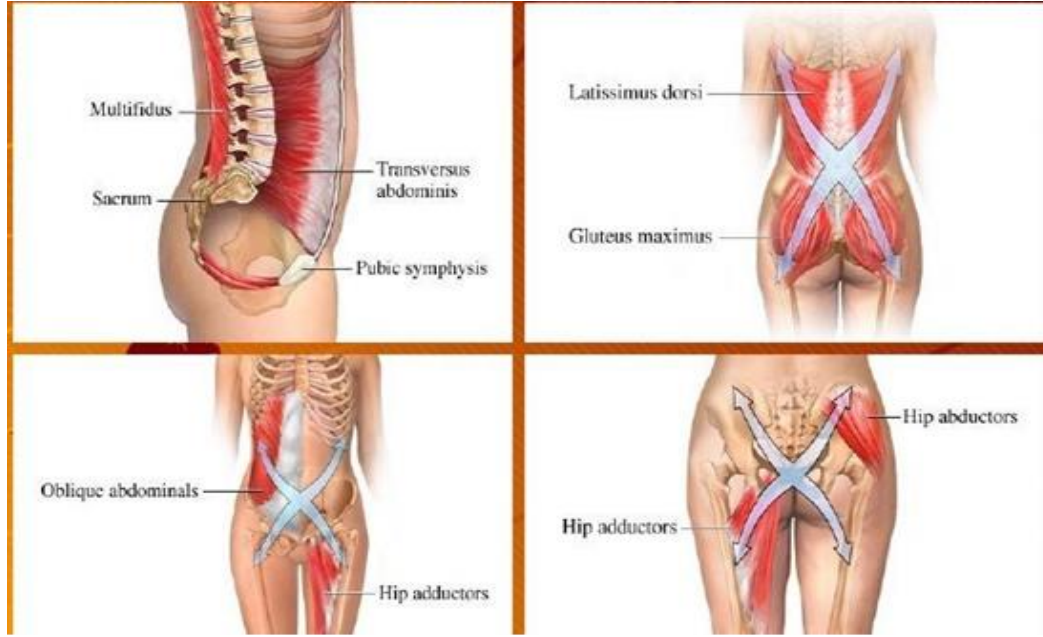
Şekil 4. Solunum rehabilitasyonunda kullanılan solunum güçlendirici cihaz

<https://www.trendyol.com/powerbreathe/solunum-kas-egzersiz-cihaz-classic-lr-yesil-p-40793543> , 04/03/2021

KBB Uzmanı Prof. Dr. İsmail Koçak’ın Maria Callas’ın hastalık sürecine yönelik ne tür bir tedavi yöntemi öngördüğü ile alakalı görüşleri şu yöndedir:

“Terapi her zaman aynıdır. *Core kasları*⁴ni geliştirmek, yorgunluğu önlemek, kişinin hastalık sürecini yavaşlatıcı ya da durdurucu ilaçları kullanmasını sağlamak, kişiyi sürekli zinde ve aktif tutmaktır. Buradaki zindelik sadece sesin değil beden de zindeliği, ses çalışmalarının düzenli olarak devam etmesini sağlamak, reflüyü önlemek, doğru beslenmeye geçişi sağlamak, yani yaşamsal olarak, sağlıklı olan her türlü süreci olumlu hale getirmek gerekir. Maria Callas’ın bana göre en büyük sorunu, kötü bir yaşam tarzının olmasıdır. Bunlara soğutma problemleri diyoruz. Konser öncesindeki hazırlık, dinlenme, konsere hazırlanma, konserin süresi, konserde beden aktivitelerinin varlığı, içinde dans var mı yok mu, nefes kullanımı, sesin perdesinin ayarlanması, vücudun konsere sadece bedensel değil, ruhen hazır olması, psikolojik durumlar bunların hepsi etkilidir” (İ. Koçak, kişisel görüşme, 2 Mart 2022).

⁴ Core Kasları: Omurgamıza binen her türlü yükün dengelenmesini sağlayarak, omurgamızı koruyan kaslardır.

Şekil 5. Core Kasları <https://www.ozperozorun.com/core-bolgesinin-onemi/>, 01/12/2021

Franco Fussi ve Nico Paolillo'nun Maria Callas'ın Sesi Üzerine Yaptıkları Analizler

İtalyan KBB ve Foniatri Uzmanları Dr. Franco Fussi ve Dr. Nico Paolillo tarafından 2010 yılında yapılan bir araştırma, Callas'ın öldüğü sırada çok hasta olduğunu ve hastalığının ses bozukluğuyla da ilişkili olduğunu ortaya koydu. 2010 yılında Bologna Üniversitesi'nde sunulan bulgularına göre Callas, gırtlak da dahil olmak üzere kaslarda ve eklemlerde de bozulmaya neden olan nadir bir bağ dokusu hastalığı olan dermatomiyozit hastasıydı. Doktorlar, 1960'ların başlarında bu hastalığın belirtilerini gösterdiğine inanıyorlardı. Fussi ve Paolillo, Callas'a 1975'te dermatomiyozit tanısı koyduğunu ortaya koyan doktor Mario Giacobazzo'nun 2002 yılındaki ilk raporundan alıntı yapmışlardır. Tedavi, kalp fonksiyonunu etkileyen kortikosteroidler ve immünosupresif ajanları içeriyordu ("Heuristic," t.y.). Dermatomiyozit veya hastalık için kullandığı steroid ve immünosupresanların bir yan etkisi olarak olası bir kalp yetmezliği, Callas'ın olası ölüm nedenleri olarak gösterildi. Sunulan başka bir açıklama, Callas'ın ölümünün, bir uyku ilacı olan Mandrax'ın (metaqualone) (muhtemelen kasıtsız olarak) aşırı kullanımından kaynaklanan kalp yetmezliğinden kaynaklanmasıydı (Yiannis, 2018).

"*Il Saggiatore Musicale*" dergisinin ev sahipliği yaptığı bir etkinlikte, Fussi ve Paolillo, Callas'ın sesinin zaman içinde ne zaman ve nasıl değiştiğini gösteren belgeler sundu. Modern ses teknolojisini kullanarak, 1950'lerden 1970'lere kadar Callas'ın canlı stüdyo kayıtlarını analiz ettiler ve bozulma belirtileri aradılar. Spektrografik analiz, ses aralığının en üst kısmını kaybettiğini gösterdi. Fussi, Callas'ın duruşunun gergin ve zayıflamış görüldüğü video kayıtlarını gözlemledi, 1954'teki şiddetli kilo kaybının, sanatçının sesinin fiziksel desteğinin azalmasına daha fazla neden olduğunu tespit ettiler ("Heuristic," t.y.).

Callas'ın sesindeki problemlerin başında, vibrato dışında sesin başka türlü bir hızla salınması denilebilecek "sallanma, dalgalanma (wobble)" diye tabir edilen bir sorun vardı. G⁵ ve üzerindeki tonlar için başlayan bu sallanmalar çeşitli yazarlar tarafından şöyle dile getirilmiştir: "1941 kadar erken bir tarihte, Callas *Bocaccio* için sahneye başladı ve daha sonra Mexico City'de Palacio de las Bellas Arte'da, 1950 ve 1951 performansları

⁵ G5: Piyanoda beşinci oktavda yer alan sol notası.

boyunca sürdü. 1955'ten sonra, nasıl olduysa, 'sallanma' ile ilgili yorumlar artar oldu" (Edwards 2001: 36). Levine (2003: 112) ise şuna dikkat çekiyordu: "1960 yılından itibaren, ses çoğu zaman korkunçtu – her yere gidebilen, rüzgarda çırpınan, rahatsız edici ve doğru tonun dışında olan notalardaydı" (Fuchs, 2006: 49).

Aslında Maria Callas da sesindeki problemlerin farkındaydı ve bunun için şan eğitmeni De Hidalgo ve çevresinde güvendiği kişilere bu problemlerin nereden kaynaklanabileceği konusunda danışmıştı. Sanatçı bir keresinde, ömürlük meslektaşı ve arkadaşı mezzo-soprano Giuletta Simionato'ya neden sesinin kontrol dışı sallandığını sorduğundaki durum şöyle açıklamıştır:

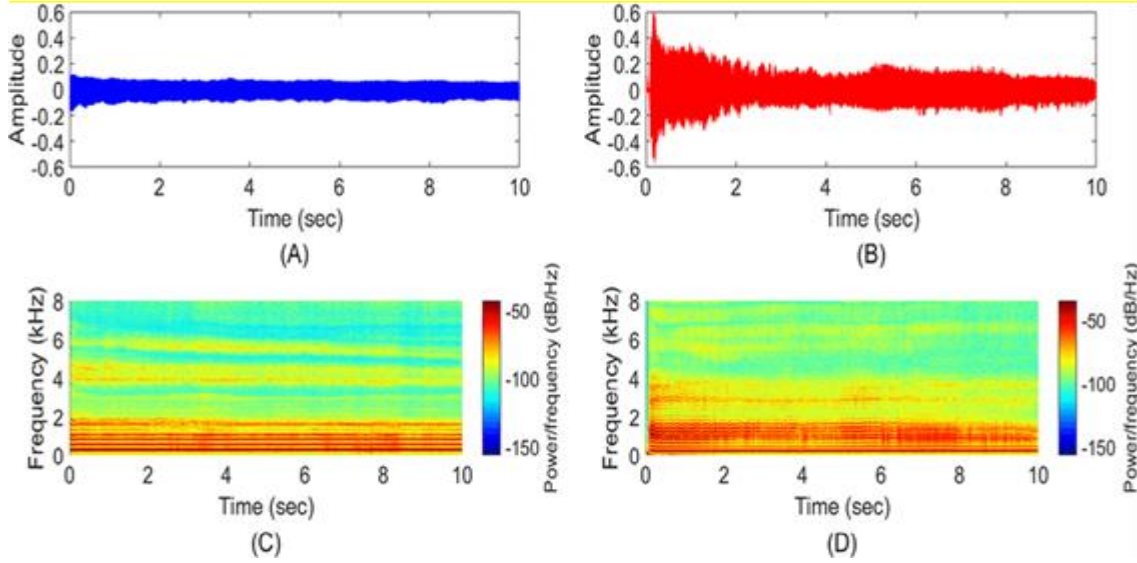
"Daha önce zaten Hidalgo ve diğerlerine sordum, neden her zaman doğal ve düz olan sesim şimdi dans ediyor?" dedi Callas. Simionato'nun yanıtı ise, Maria'nın sesini gençliğinde korumadığıydı. Ona dedim ki, "Cavalleria ve Tosca gibi zor operalar söyledin, ama şarkı söylemen gerekiyordu, bağırman değil". Ama zavallı kız tecrübesiz, bağırdı. Diyaframına, nefesini destekleyemeyecek noktaya gelinceye kadar zarar verdiğini görebiliyordunuz. Diyafram elastik bir kas. Bu kası zorlayarak, onu tamamen zayıflatmıştı. Artık esneklik yoktu. (...) Esnekliği kaybettiğinde, yapacak başka birşey yok. Ne dinlenmek ne ders çalışmak. Hiçbir şey. "Birçok operayı çok sert söyledin ve sadece bu değil, çok gençtin!" dedim. Callas karşı çıktı, "Ama gerekliydi! Annem yaptırdı ve ben de itaat ettim" (Gage, 2001: 36-37 akt. Fuchs, 2006: 50).

İtalyan doktorlar Franco Fussi ve Nico Paolo Paolillo, çalışmalarında esas olarak spektrograf sonuçları üzerinden bir araştırma yöntemi kullanmışlardır. Bu; sesin tüm armonik ve biçimsel özelliklerini vurgulayan, ancak sesin dijital iziyle karşılaştırılabilecek bir grafikte ortaya konan bir analizdir (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

KBB Uzmanı Prof. Dr. İsmail Koçak, sesin spektrografik analiz ile değerlendirilmesini şu şekilde açıklamaktadır:

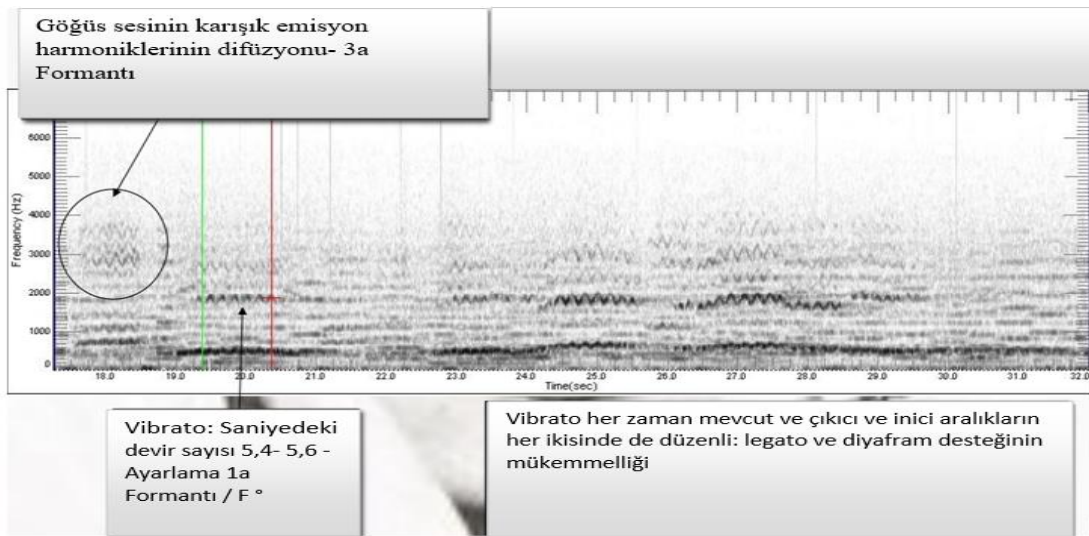
"Spektrografik analiz sesin harmoniklerinin incelenmesi ile yapılır. Bu, sesin harmoniklerini inceleyen elektriksel bir yazılımdır. Bu yazılımın formülünü Furie adında, Fransız bir matematikçi geliştirmiştir. Bu analiz, sesi, tekrar eden harmonik bir sinyal olarak ürettiğimiz zaman, o kompleks sinyalin, sinüs dalgalarına ayrıştırılması ve temel frekans üzerine oturtulmasıyla ilgilidir. Örneğin temel frekans 100 Herz ise, harmonikleri de 200, 300, 400, 500 yani katları olarak belirler. Bu da belli frekans yoğunluklarında fazlalık, belli frekans aralıklarında da azaltma yaratır. Bu da bizim spektrografi dediğimiz bir görüntü yaratır. 2 tipik spektrografi vardır. Bunlardan birisi dar band spektrografi, bir diğeri de geniş band spektrografidir. Dar band spektrografide, her bir harmoniği tek tek görüntüleyebilirken, geniş band spektrografide ise, bunları biz formantlar olarak görüntüleriz. Yani daha flu bir görüntüleme ve formantlarda daha çok hava yolunun genişliği, daralma bölgeleri, hava yolunun rezonansı ile ilgili bize bilgi verir. Sesin analizinde kullanılan tek yöntemdir. Ses, periyodik bir sinyaldir ve periyodik sinyallerde şu anda sadece Furie analizi kullanılır" (İ. Koçak, kişisel görüşme, 2 Mart 2022).

Spektrograf, *spektrumları* fotoğraf plağına veya kağıdına kaydeden optik cihazdır. *Spektrogram* ise, ses bilgisinin grafiksel olarak gösterimi, zamanla değişen bir sinyalin frekans spektrumunun görsel halidir. *Spektrogramlar*, müzik, dilbilim alanlarında, radar, konuşma işleme, sismoloji gibi alanlarda yaygın olarak kullanılır. Ses spektrogramları, konuşulan kelimeleri fonetik olarak tanımlamaya ve ses bilgisini görsel olarak göstermeye yarar (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

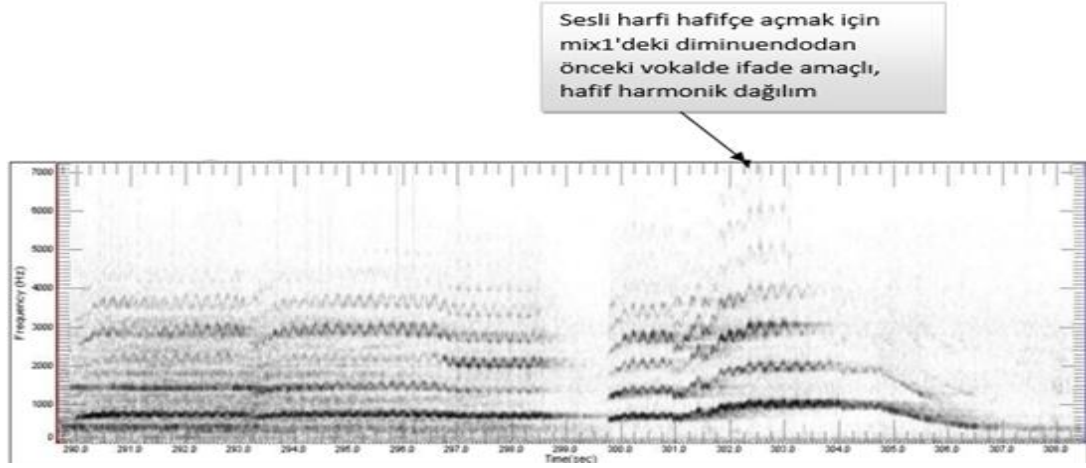

Şekil 6. Normal bir ses örneğinin (A) ve patolojik bir ses örneğinin (B) dalga biçimi. Normal ses örneğinde (C) ve patolojik ses örneğinde (D) karşılık gelen geniş bant spektrogramı. https://www.researchgate.net/figure/Waveform-of-a-normal-voice-sample-A-and-a-pathological-voice-sample-B-Wide-band_fig2_323864979 , 08/11/2021

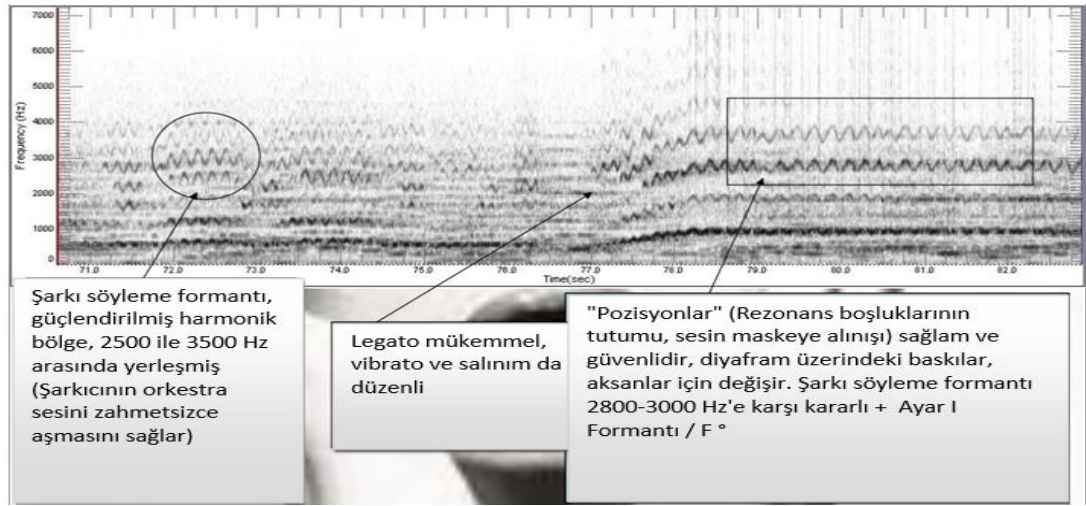
Franco Fussi ve Nico Paolillo, Maria Callas'ın Roma'da 1958 yılında Norma rolünü söylerken, sahnede partisini tamamlayamadan ikinci perdede operayı terk etmiş olduğu temsili hakkındaki görüşleri ve analizleri şöyledir: “1958 Norma skandalı gecesinin yenilenmiş görüntülerini de inceledik. Bu görüntü ve ses kaydının spektrografik analizini yaptık Callas’ın sesinin yorgun ve kontrolsüz olduğunu gözlemledik. Sanatçı bu temsil sırasında üst solunum yolu enfeksiyonu ve soluk borusu iltihabına sahip olduğunu ifade etmişti. Bu mümkün dahi olsa yine de o dönemlerde muhtemelen etkisi artmış olan dermatomiyozit hastalığı da kaslarının bozulmasına neden olmuş olabilir”. (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022) Franco Fussi’nin kişisel görüşmede paylaştığı, bu temsilde Maria Callas’ın seslendirmiş olduğu Norma rolünün “Casta Diva” ariasının kayıtlarının spektrografik analiz görüntülerinden bazıları şu şekildedir:

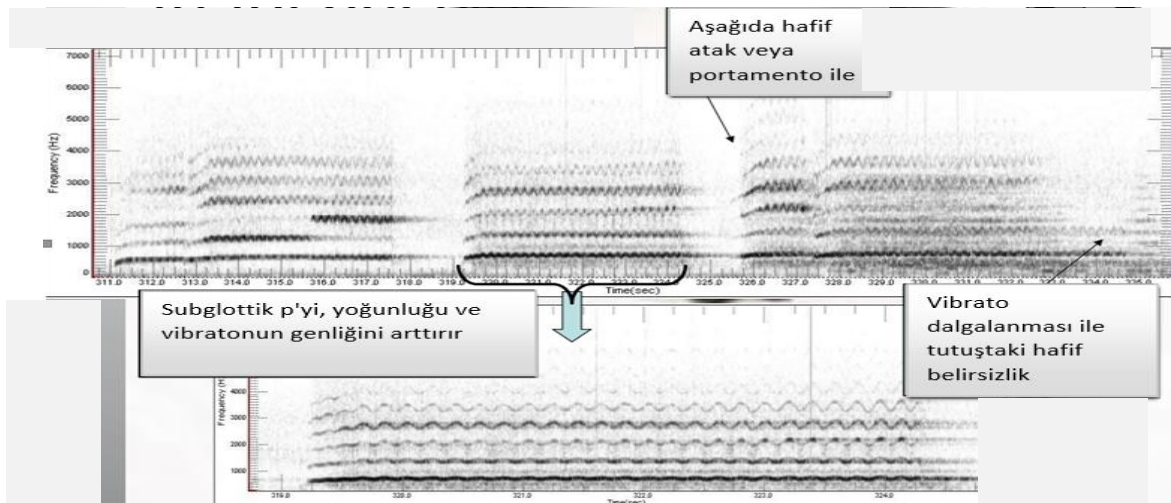
Şekil 7. “Norma” operasından “Casta Diva” ariası “Casta Diva che inargenti” bölümünün spektrografik analizi (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

Şekil 8. "Norma" operasından "Casta Diva" ariasından "Tu fai... Tu si..." bölümünün spektrografik analizi (analizi (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

Şekil 9. "Norma" operasından "Casta Diva" ariasından "si"den sonraki ilk iyileşme, "...Ah..." vokali ile yapılan bölümün spektrograf analizi (analizi (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

Şekil 10. "Norma" operasından "Casta Diva" ariasının "Tu fai nel ciel" bölümünün spektrografik analizi (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

Franco Fussi'nin, Maria Callas'ın 1958 Roma Operasında "Norma" rolünde seslendirdiği "Casta Diva" ariasının analizleri sonucunda yorumları şu şekildedir:

"Olağandışı bir kolaylık, belirsiz bir tükenmişlik hissi vardır. Belki gırtlak daha fazla kontrol etmesi nedeniyle [subglottik hava basıncındaki empedansı(direnç) iyileştirmek için], sesin daha fazla yuvarlandığına dair genel duyum söz konusudur. "Casta" da dikkatli kontrollü bir atak vardır. "ca" hecesinde, ikinci "Casta"dan biraz daha açık ve daha olağan bir "göğüs" sesi olan karışık bir emisyon (yayılm) seçer. İlk "queste sacre"nin "a"sında kusursuz değildir. İlkinde orkestra zamanlarında hafif bir gecikme kısmı var (sesin daha fazla desteğe ihtiyacı var veya orkestra şefi mi yavaş?). Nefes düzeldiğinde kendini daha güvende hissediyor, ses normale dönüyor. Yorum, her zamanki gibi, ama aynı zamanda vokal olarak, üstün" (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

Franco Fussi ve Nico Paolillo'nun, Maria Callas'ın aşırı kilo kaybından sonra vermiş olduğu 1959 ve 1962 yıllarındaki Hamburg konserinin kayıtları üzerine yaptıkları analizin sonuçları şu şekildedir:

"Analiz ettiğimiz 1959 ve 1962 yıllarının videolarında, Hamburg'ta kaydedilen videolarda, Callas'ın şarkı söylerken nefes verme esnasında, büyük sırt kasının humeral(omuz) başında belirgin bir kontraksiyon olduğunu ve omuzların yükselmesi ve öne doğru hareket etmesi ile trapez⁶ ve deltooid kası⁷nın kasılmasını nasıl telafi ettiğini görüldü. Özellikle daha yoğun ve daha uzun cümlelerde, posterior (arka) diyafragmatik sütunların (diyaframa yakın kaburgaların) üzerindeki bir çekiş hareketi yoluyla diyaframın yükselmesini engellemek için, büyük deltooid kasının zıt uçlarının kasılması ve diğer sırt kaslarının (spino-dorsal kaslar, belin dikey kasları ve psoas kası) olası bir kasılması nedeniyle, omurganın aşırı uzaması eğilimi vardı" (Fussi & Paolillo, 2017).

Şekil 11. Maria Callas katlanmış kollar ve yukarı doğru hareket eden omuz desteği ile şarkı söylerken (F. Fussi, kişisel görüşme, 15 Nisan 2022).

Uzman İtalyan doktorlar, Maria Callas'ın postür bozukluğu ve nefes güçsüzlüğünü şu şekilde analiz etmeye devam etmişlerdir:

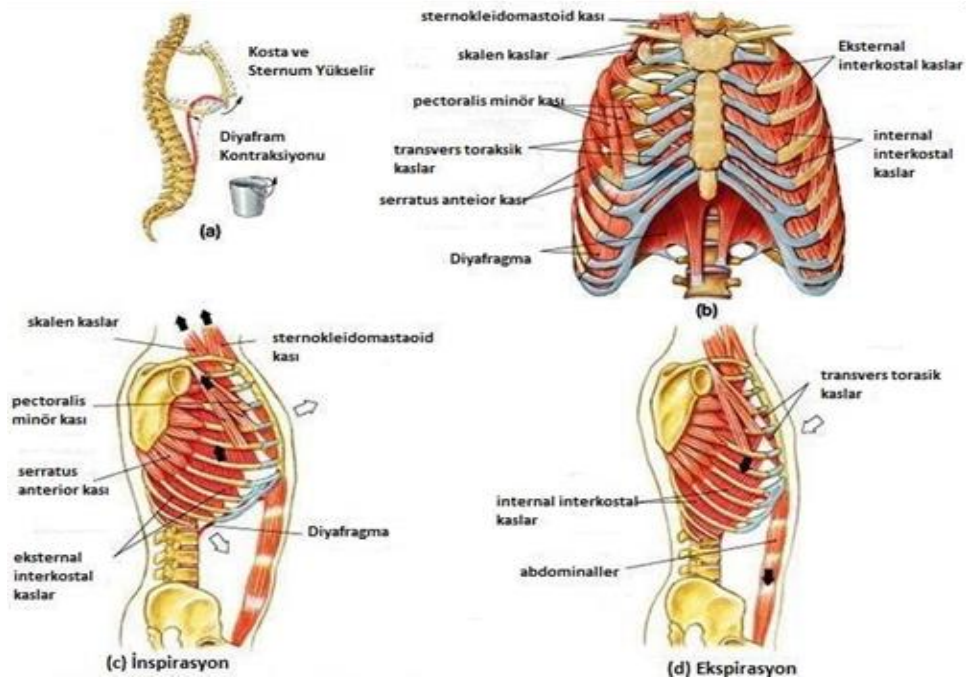
Kavuşmuş ama aktif olan kolların duruşu Callas'ta bilinen bir durumdu, bu da önce humerus başı düzeyinde omurga hareketinin artışıyla, sonra da nefes verme süresince sırtın lumbar(bel) bölgeyle olan zıtlığını artırır. Bu

⁶ Trapez: Trapez kası omuzların rahat bir şekilde hareket etmesine yardımcı olan bir kas türüdür.

⁷ Deltooid Kası: İnsan omzunu çevreleyen kaslara verilen isimdir.

nefes alma davranışı, doğru bir pnömofonik (akciğer tınlı) akortla müdahale eden önemli postüral varyasyonlar içerir. Aslında, tam da bu tutumun daha fazla vurgulandığı anlarda sesler sallanır, kararsız ve zorlanan bir hale gelir. Trapez kasının kasılması, omuzları kaldırmaya ek olarak, diğer servikal (boyun) kasların kasılmasında bir artışa ve bunun sonucunda boynun sertleşmesine ve ses yayılımının kötüleşmesine neden olabilir. Kilo kaybına bağlı olarak destek bileşenini güçlendirmek için posterior (arka) zincirde (sırt bölgesinde) onu daha fazla iş yapmaya zorlayan solunum telafisi, muhtemelen karakteristik registeri vurgulayarak, kademeli olarak giderek daha ağırlaşan registerin geri kalanının kırılmasıyla sonuçlanmıştır (daha büyük bir vibrato genişliği ile, hâlâ harika olduğu yerde değil, çeyrek tonlarda ve M1'i homojenize etmekte yetersiz olduğu yerlerde) (Fussi & Paolillo; 2007).

HMKÜ Fizik Tedavi Rehabilitasyon Yüksekokulu Dr. Öğretim Üyesi Nihan Katayıfçı, Maria Callas'ın postürünün pozisyonu ile ilgili şöyle açıklama yapmıştır: “Normalde nefes alırken kostalarımız (kaburgalarımız) diyafram aşağıya doğru hareket ederken öne ve arkaya ve aşağıya doğru çapını arttırır. Bu kaslarımızın yapabildiği şey kostaları yukarı kaldırıp öne doğru genişletmektir. Diyafram bu hareketi yapamadığı için, akciğer respirasyondaki genişlemesini yapamaz. Yardımcı kaslar kaburgaları öne doğru kaldırarak bu işlemi yapar. Diyafram zayıf olduğundan, sağlıklı olarak devam edemeyen respirasyonu devam ettirmek için mecburen solunuma yardımcı kaslar devreye girer. Bu hastaların en rahat ettikleri pozisyon budur çünkü en rahat şekilde bu pozisyondayken nefes alabilirler. Maria Callas'ın durumunda da böyle olduğu görülüyor” (N. Katayıfçı, kişisel görüşme, 14 Ocak 2022).

Şekil 12. Yardımcı solunum kasları <https://docplayer.biz.tr/106883346-Saglikli-olgularda-govde-kas-enduransi-solunum-fonksiyonlari-solunum-kas-kuvveti-ve-fiziksel-aktivite-duzevi-iliskisi.html> , 18/11/2021

Doç. Dr. İter Denizoğlu, “Maria Callas’ın, dermatomiyozit hastalığının ses tellerine olan etkisini en aza indirmek için Doctorvox aleti ile egzersizler uygular mıydınız?” sorusunu şu şekilde cevaplamıştır:

“Uygulardım tabii. Ses tellerinde ve kaslarda gelişen, yani mukozada gelişen elastisite kaybı, kaslarda gelişen zayıflık için zaten bizim bu yarı tkayıcı ses yolu egzersizleri *DVT*⁸ uygulamalarının içinde bulunan fizik tedavi, spor hekimliği, şan pedagojisi, motor öğrenme gibi disiplinlerden elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda yapılandığımız egzersizlerin amacı, mukozanın güçlendirilmesi ve elastisitesinin artırılmasını sağlamak, kasların doğru bir şekilde kasılma organizasyonuna sahip olunmasını, aynı zamanda güçlenmesini, daha hızlı kasılmasını, daha uzun süre kasılabilecek kondüsyona sahip olmasını sağlamak gibi, yine fizik tedavi ve spor hekimliğinde zaten uygulanan prensipler doğrultusundaki hedeflerimiz var. Bu hedefleri, tabii ki bu tip kronik rahatsızlıklarda hali hazırda da kullanıyoruz. (...) Doctorvoxu kesinlikle tedavi sürecine katardım. Çünkü bizim doku hedeflerimiz ne? Bir kere o uzun aradan sonra, en azından o uzun aranın hasarı toparlanır. Yani mukozanın elastisitesini ve mikromimarisini değiştirmek mümkündür. Buna biz mekanotransdüksiyon diyoruz. Kasların gücünü, uyguladıkları kuvveti, aralarında yaptıkları kasılma organizasyonunu yani tekniği, ne kadar güçlü kasılacaklarını ve bu gücü ne kadar uzun süre sürdüreceklerini terapi ile arttırabiliriz. Bu da sanıyorum sahne performansına olumlu etki edecektir” (İ. Denizoğlu, kişisel görüşme, 16 Mart 2022).

Callas, 1960’tan sonra, 1975’in sonlarına doğru, Aldo Moro’nun kişisel doktoru olan Roma Policlinico Tıp Kliniği’nden Doktor Mario Giacomazzo tarafından ziyaret edilinceye kadar gitgide kötüleşir. Doktor: “Derinin mavimsi rengi ve boynunun sol tarafında morumsu bir gölge hemen dikkatimi çekti. Elleri yumrularla doluydu. Hepsi güçlü bir şekilde bir hastalığın belirtileriydi; dermatomiyozit!” diye ifade eder. Bu nedenle Giacomazzo’nun erdemi, ilk kez, şarkıcının sesinin giderek bozulmasının, dergilerin inatla ısrar ettiği psikosomatik faktörlere değil, gerçek bir hastalığa bağlı olduğunu kanıtlamış olmasıdır. Bu; o zamanlar çoğu doktorun nadiren gördüğü, sadece meraktan araştırdığı, kitaplardan okuyarak bildiği bir patoloji, açık bir “dermatomiyozit” vakasıdır. Dr. Mario Giacomazzo yıllarca hastasının mahremiyetine saygı duyarak sessiz kalmış fakat en sonunda Maria Callas’a yapılan haksız yakıştırmalara dayanamayarak, 2002 yılında vakayı anlatmıştır (Fussi & Paolillo, 2017).

Günümüzde bile çok nadir rastlanan ve teşhisi çok zor olan dermatomiyozit hastalığının, o dönemlerdeki teşhisi çok daha zordu. Maria Callas’ın gitgide artan rahatsızlıklarının fiziksel bir nedeni bulunamayınca, yorgunluk ve güçsüzlük hissi, yaşanmışlıklarına bağlanıp, doktorlar bu durumun psikolojik olduğunu savunmuşlardı. Fakat seneler sonra Maria Callas’ın doktoru Mario Giacomazzo’nun teşhisi üzerine, sonunda bu durumun psikolojik değil, fiziksel bir bağdoku hastalığı olan “Dermatomiyozit” hastalığından kaynaklandığı netleştirilmiştir (Fussi & Paolillo, 2017).

F. Fussi ve N. Paolillo Maria Callas’ın son durumu için şu yorumda bulunmuşlardır:

Etkilenen deri ve kas gruplarında, ilerleyici atrofiye yol açan; boyun, gırtlak, yutak kasları (yutma ve fonasyon bozuklukları ile birlikte) ve solunum kaslarının da dahil olabildiği, yavaş gelişen (vücudun her yerinde bulunan) bir bağ dokusu hastalığıdır. Açıkçası profesyonel gizliliğe bağlı kalarak, doktor haberi yaymamış (bunun hakkında sadece 2002’nin sonunda konuşacaktır) ve yanıtıcı bir iyileşme sağlayan, anti-enflamatuvar

⁸ DVT: DoktorVox Ses terapi tekniği.

bir etkiye sahip bir kortizon ilacıyla (o zamanlar hâlâ çok riskliydi) tedaviyi hemen başlatmıştır. 1976'nın başında, Callas sahneye dönmeye ve muhteşem tenor Giuseppe Di Stefano ile planlanan konserlere katılmaya karar verir. Ancak belli ki çok geçtir. *Kortizon* tedavisi aslında şarkıcıyı etkileyen glokomu ağırlaştırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Ertesi yılın eylül ayında, kitle iletişim araçları kalp krizinden öldüğünü duyurur; dermatomiyoziyle kalp yetmezliği ve aritmi arasında sıkı bir ilişki olduğunu hatırlatmakta fayda var (Fussi & Paolillo, 2017).

SONUÇ

Soprano Maria Callas, tüm zamanların en ünlü opera sanatçısı olarak kabul edilmektedir. Sanatçığı öne çıkaran en büyük özellik, Bel Canto formunu, opera rollerinde dramatik, gerçekçi oyunculuğu ve vokal tekniği ile birleştirerek opera sanatında büyük devrim yaratması, metin ve müziği anlamının ve yorumlamanın önemini vurgulamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Hayatının ilk yıllarından itibaren zorlu koşullarla karşılaşmış, sevgisiz ve baskın anne karakteri ve etkisiz baba figürü yüzünden yaşadığı baba yoksunluğu kaynaklı duygu durum bozuklukları ile derinden etkilenmiş, bu yoksunluklarla şekillenmiştir. Baba figürünün yoksunluğu, sanatçığı hep yaşından büyük erkeklerle olmaya itmiş, bu ilişkilerin hiçbirinde kendisi kimi zaman aksini ifade etmiş olmasına rağmen gerçek mutluluğu bulamamıştır. Annesiyle ilişkisi de ölene kadar problemlili olmuş, sanatçı yeteneğinin ortaya çıktığı ilk andan itibaren hep onun baskısıyla opera sanatına adım atmış, çocukluğunu hiç yaşayamamıştır. Sadece başarılı olduğu zaman annesinin onayını aldığını farketmesi Maria Callas'ta bir sevgi – nefret döngüsü yaratmıştır. İronik olan ise annesinin bu baskısı sayesinde dünya çapında tanınan bir sanatçı olmasıdır.

Sanatçı, çocukluğundan itibaren kilo problemleri ile karşı karşıya kalmıştır. Kilo oluşunun yarattığı fiziksel kompleksle, özellikle 1953-54 yıllarında, ani bir şekilde gereğinden hızlı kilo vermiş, hatta bazı görüşlere göre sağlıksız yöntemlere başvurmuştur. Ancak ani kilo vermesinin arkasında dermatomiyozi hastalığının olduğu da düşünülebilir, çünkü uzmanlara göre bu durum hastalığın belirtilerinden biridir. Sanatçı kilo ile ilgili o kadar takıntılıdır ki, bu uğurda dermatomiyozi hastalığına yönelik bazı ilaçları kullanmayı dahi reddetmiştir.

Maria Callas, 54 yaşında, Paris'teki evinde tek başına vefat etmiştir. Ölüm nedeni kalp krizi olarak kayıtlara geçmiş olsa da otopsi yapılmamış, cesedi yakılarak, külleri Ege Denizi'ne savrulmuştur. Günümüze kadar sanatçının ölümü birçok konuda tartışma yaratmıştır. Sanatçının 1950'lerde kendini göstermeye başlayan sağlık sorunları o dönemlerde her ne kadar psikolojik nedenlere dayandırılmış olsa da sanatçı 1975 yılında İtalyan Dahiliye Uzmanı Dr. Mario Giacobozzo tarafından muayene edilmiş ve hastalığın asıl kaynağının uzun süre tam olarak teşhisi konulamayan dermatomiyozi hastalığı olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen hala farklı görüşleri olan uzmanlar mevcuttur.

Maria Callas'ın ses kalitesinin kaybına yönelik pek çok görüş mevcuttur. Bu değerlendirmeler göz önüne alındığında, dermatomiyozi rahatsızlığının aslında çok erken dönemde başladığı savından yola çıkılırsa, kilo kaybının başta performansını ve karakteri yansıtması açısından fiziksel görünüşünü olumlu yönde etkilediği ancak başka bir yönden bağışıklığını tetikleyerek hastalığın seyrini hızlandırdığı, sanatçının kaslarını yeniden regüle

etmekte zorlandığı, yeniden eski performansına kavuşabilmek için vücudundan olumlu cevap alamadığı görüşü de öne sürülebilir.

Sahne performansının sanatsal kısmının yanı sıra bir de sportif icra kısmı vardır. Bir opera sanatçısının her ne kadar yetenekli olsa da mutlaka sportif beceri, disiplinli bir çalışma ve kondisyona ihtiyacı vardır. O yüzden çalışmalara ara vermek ciddi bir sorundur ve kesinlikle vokal bir sporcunun böyle uzun bir ara vermemesi gerekir. Bu kadar uzun bir ara verilirse de, eski kondisyonun ve becerinin kazanılabilmesi çok daha yoğun bir çalışma programı gerektirir.

Sanatçının ölümüyle ilgili bir görüş ise, Aristotle Onassis ile olan ilişkisinden kaynaklı duygusal sebeplerdir. Bu ilişkinin sanatına yönelik etkileri oldukça olumsuz olmuştur. Çalışmalarının en yoğun döneminde sanat hayatına ve sahnelere ara vermiş, hem sesinde hem de kariyerinde bu kararlar birlikte gerilemeye sebep olmuştur. Ayrıca gece hayatı çok yoğun geçmiş, bu dönemde sağlıksız beslenmiş, alkol ve sigarayı yoğun bir biçimde tüketmiştir. Pek çok görüş, Maria Callas'ı psikolojik olarak Aristotle Onassis'in olumsuz etkilediği, sanatçıya *sedatif*⁹ ilaçlar vererek onu hem cinsel hem de mental anlamda istismar ettiği yönündedir.

Maria Callas'ın vakasında durumuna bir kas hastalığı eşlik etmektedir. Bu bakımdan şarkı söylemeye ara vermekle çok daha fazla risk altına girmiştir. Profesyonel bir opera şarkıcısının tekrar eski kondisyonuna kavuşması meşakkatli bir süreçtir. Maria Callas, performansa ara verdiğinde, ayrıca hastalığının seyrini de olumsuz yönde etkilemiştir. Vokal performansa ara vermek pek çok sportif alanda olduğu gibi opera şan alanında da olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Alana dair doktorlarla yapılan görüşmelerde de bu sonuçlar teyid edilmiştir.

Şarkı söylemek, birçok olguyu içinde barındıran oldukça karmaşık bir eylemdir. Bireyin ses kapasitesi, ses sağlığı, psikolojisi, yetenekleri, algı kapasitesi, bir bütün halinde performans gerçekleştirilmesinde önemli rol oynar. Yeteneklerimiz dahilinde iyi bir noktaya erişmek, özverili bir çalışmayı ve disiplinli bir yaşam biçimini uygulamak anlamına gelmektedir. Sağlığı tehlikeye atacak eylemlerden kaçınmak, sesin kalitesini bozacak gıdalardan ve ilaçlardan uzak durmak, doğru eğitmen eşliğinde ses egzersizlerine düzenli olarak devam etmek ve düzenli bir hayat sürmek gerekmektedir.

Maria Callas'ın yaşam biçimi derinlemesine incelendiğinde, opera şarkıcılarının genellikle uyması önerilen bu tavsiyelere onun çoğunlukla riayet etmediği görülmektedir. Performans sonrası uykusuz kalmasına neden olan gece ve cemiyet hayatı, yoğun alkol kullanması, bilinçsiz ilaç kullanımı sanatçının yaptığı en büyük hatalar olarak görülebilir.

Maria Callas'ın tüm vokal sorunları ile ilgili ortaya çıkan sonuçlardan biri dermatomiyozit hastalığıdır. Ayrıca tıbbi verilerin ışığında, dermatomiyozit hastalığının başlıca semptomlarından biri de hastalarda ani kilo kaybına yol açmasıdır. Bu bakımdan sanatçının zayıflamasının arkasında bu hastalığın nedenlerinin de yer alması ironiktir. Her ne kadar başlangıçta zayıflamanın sanatçının performansına olumlu etkileri olsa da, ilerleyen süreçte özellikle de performansına ara vermesi ile birlikte ardı ardına sorunlar oluşturmuştur. Ayrıca kortizon içeren ilaçların kilo yaptığına yönelik inancıyla tavsiye edilen ilaçları da kullanmamıştır. Son zamanlarında etrafındaki dostlarının da onun hastalığını yeterince desteklemediği ve kullanması gereken ilaçlar yerine kullanmaması gereken ilaçları temin ettiklerine, bu ilaçların da aşırı dozda alınmasının, Maria Callas'a ölüm tanısı olarak koyulan kalp krizine neden

⁹ Sedatif İlaçlar: Gerilimi azaltan ve mental sakinlik yaratan ilaçlardır.

olduğuna dair veriler de söz konusudur. Maria Callas'ın seçimleri ile hem sanat hayatını hem de hastalığını doğru yönetemediğine dair bir görüş de bu yönden iddia edilebilir.

Bu çalışmada Maria Callas örnekleme üzerinden dermatomiyozit hastalığına geniş yer verilmiş, hastalığın teşhisi ve tedavisine yönelik izlenen protokol sunulmuştur. Uzman görüşler ile hastalığın seyri ve Maria Callas'ta görülen ilk dönemlerine kıyasla oluşmuş ses sorunları, Kulak Burun Boğaz ve Foniatri Uzmanı Franco Fussi ve Kulak Burun Boğaz Uzmanı, Foniatri, Sanatsal Sesbilim Profesörü, Anatomi ve Vokal Fizyoloji Profesörü Nico Paolo Paolillo'nun hipotezleri, spektrograf ile yaptıkları değerlendirmeler ve ölçümlerin görselleri ışığında sunulmuştur. Ayrıca vokal performansın tekrar sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik güncel destekleyici yöntemler de ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Ali, F. (2019, 31 Aralık). *Leyla Gencer Yazıları III*. Erişim tarihi: 26 Nisan, 2020, <https://filizali.blogspot.com/2019/>
- Allegri, R. (2018). *Maria Callas Aşk Mektupları*. İstanbul: Karakarga Yayınları.
- Ardoin, J. (1995). *The Callas Legacy - The Complete Guide to Her Recordings on Compact Disc*. Fourth Edition, London: Amadeus.
- Christiansen, R. (1986). *Prima Donna - A History*. Harmondsworth: Penguin Books Ltd.
- Denizoğlu, İ. (2022, Mart 16, Kişisel Görüşme). Online.
- Edwards, A. (2001). *Maria Callas: An Intimate Biography*. New York: St. Martin's Press.
- Eidsheim, N. S. (2017). Maria Callas's Waistline and the Organology of Voice. *The Opera Quarterly*, Volume 33, Issue 3-4. Erişim tarihi: 08 Ekim, 2021, <https://doi.org/10.1093/oq/kbx008>
- Fuchs, A. (2006). *In Search Of The 'True' Sound of An Artist: A Study Of Recordings By Maria Callas* (Yüksek lisans tezi). Erişim tarihi: 02 Aralık, 2020, [http://www.onandofftherecord.com/downloads/MPhil-Thesis-Adriaan-Fuchs-\(2006\).pdf](http://www.onandofftherecord.com/downloads/MPhil-Thesis-Adriaan-Fuchs-(2006).pdf) Stellenbosch University Faculty of Arts, Stellenbosch.
- Fussi, F. (2022, Nisan 15, Kişisel Görüşme). Voiceİstanbul 2022, İstanbul Teknik Üniversitesi Maçka Kampüsü, İstanbul.
- Fussi, F., & Paolillo, N. P. (2017). *Analisi spettrografiche dell'evoluzione e involuzione vocale di Maria Callas alla luce di una ipotesi fisiopatologica*. Erişim tarihi: 12 Ocak, 2020, <https://www.francofussi.com/analisi-spettrografiche-dellevoluzione-e-involuzione-vocale-di-maria-callas-alla-luce-di-una-ipotesi-fisiopatologica/>
- Gage, N. (2001). *Greek Fire - The Story of Maria Callas and Aristotle Onassis*. London: Pan Books.
- Günsoy, Y. (2019). Doğumunun 95. yılında Maria Callas. *Andante Dergisi*. Erişim tarihi: 05 Nisan, 2021, <https://www.andante.com.tr/tr/9066/Dogumunun-95.-Yilinda-Maria-Callas>
- Heuristic. (t.y.). Maria Callas. Erişim tarihi 16 Ocak, 2021, https://stringfixer.com/tr/Maria_Callas
- Heuristic. (2021). Dermatomyositis (DM). Erişim tarihi: 17 Mart, 2021, <https://understandingmyositis.org/myositis/dermatomyositis/>

- İncel, E. (t. y.). Dermatomiyozi. Erişim tarihi: 12 Nisan, 2021, <https://www.uzmandoktor.net/dermatomiyozi>
- Jellinek, G., (1986). *Callas: Portrait of a Prima Donna*. New York: Dover Publications.
- Jonithm, (2015). *My Favourite Opera Singer- Maria Callas*. Erişim tarihi: 12 Eylül, 2021, <https://talesoftessitura.wordpress.com/2015/12/16/my-favourite-opera-singer-maria-callas/>
- Katayıfçı, N. (2022, Ocak 14, Kişisel Görüşme). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu, Hatay.
- Kimyon, G. (2021, Kasım 23, Kişisel Görüşme). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Romatoloji Bilim Dalı, Hatay.
- Koçak, İ. (2022, Mart 02, Kişisel Görüşme). Online.
- Levine, R. (2003). *Maria Callas - A Musical Biography*. New York: Black Dog & Leventhal Publishers.
- Myositis Support & Understanding. (2014). Dermatomyositis is a rare autoimmune disease. Erişim tarihi: 25 Mart, 2021, <https://understandingmyositis.org/dermatomyositis-rare-autoimmune-disease/>
- Stancioff, N. (1987). *Maria: Callas Remembered: An Intimate Portrait of the Private Callas*. New York: E. P. Dutton.
- Stassinopoulos, A. (1980). *Maria Beyond The Callas Legend*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Wijdicks, E., & Dacy, L. (2021). *Maria Callas—her inner voice revealed*. Erişim tarihi: 23 Mart, 2021, <https://hekint.org/2021/03/19/maria-callas-her-inner-voice-revealed/>
- Yiannis, J. (2018). *The Divas- Maria Callas*. Erişim tarihi: 20 Eylül, 2020, <http://gaycultureland.blogspot.com/2018/03/gay-icons-divas-maria-callas.html>